

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra kulturních a náboženských studií

Inkluze ve vzdělávání a transkulturalismus

Bakalářská práce

Autor: Nikola Martinčíková
Studijní program: B6107 Humanitní studia
Studijní obor: Transkulturní komunikace
Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Petr Mikoška, Ph.D.
Oponent práce: Mgr. Luděk Jirka, Ph.D.

Zadání bakalářské práce

Autor:	Nikola Martinčíková
Studium:	P16K0100
Studijní program:	B6107 Humanitní studia
Studijní obor:	Transkulturní komunikace
Název bakalářské práce:	Inkluze ve vzdělávání a transkulturalismus
Název bakalářské práce AJ:	Inclusive education and transculturalism

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Práce je zaměřena na Inkluzi ve vzdělávání a transkulturalismus. Zabývá se vztahem mezi pojetím inkluze v současném vzdělávání a některými koncepty transkulturní komunikace. Inkluzi lze vnímat jako příležitost pro vzájemné obohacení všech žáků a studentů, učitelů i rodičů a v širším slova smyslu celé společnosti. V inkluzivní škole se neoddělují děti se speciálními vzdělávacími potřebami od dětí bez nich, v jedné třídě tak jsou děti se zdravotními handicap, nadané, cizinci, příslušníci etnických a kulturních menšin i většinové společnosti. Dochází tak k setkávání rozmanitých a hlavně odlišných kultur. Tyto kulturní odlišnosti je nutné nejen respektovat, ale zároveň je překročit.

Anderlík, Lore. Cesta k inkluzi: úvahy z praxe a pro praxi. Praha: Triton, 2014. Bartoňová, Miroslava. Inkluzivní vzdělávání v podmínkách současné české školy. Brno: Masarykova univerzita, 2010. Bitnerová, Dana. Etnické komunity: v kulturní a sociální různosti, Praha: FHS UK, 2010. Hájková, Vanda. Inkluzivní vzdělávání. Praha: Grada, 2010. Kachlík, Petr. Inkluze jako cesta k předcházení rozvoji problémů v chování. Brno: Masarykova univerzita, 2016. Pipeková, Jarmila. Od inkluze ve školním prostředí k sociální inkluzi a participaci ve společnosti. Brno: Masarykova univerzita, 2014. Sirovátka, Tomáš. Sociální exkluze a sociální inkluze menšin a marginalizovaných skupin. Brno : Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií : Georgetown, 2004. Sokolíčková, Zdenka. Výzvy pro transkulturní komunikaci. Ostrava: Moravapress, 2014. Šmelová, Eva. Společenské aspekty inkluze. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017.

Garantující pracoviště:	Katedra kulturních a náboženských studií, Pedagogická fakulta
Vedoucí práce:	Mgr. et Mgr. Petr Mikoška, Ph.D.
Oponent:	Mgr. Luděk Jirka, Ph.D.
Datum zadání závěrečné práce:	6.10.2017

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala pod vedením vedoucího bakalářské práce samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použila.

V Hradci Králové dne .....

.....

Nikola Martinčíková

Poděkování

Na tomto místě bych ráda poděkovala panu Mgr. et Mgr. Petru Mikoškovi, Ph.D., za odborné vedení, vstřícný a ochotný přístup a za cenné metodické rady, které mi poskytl při konzultování bakalářské práce.

Anotace

MARTINČÍKOVÁ, Nikola. *Inkluze ve vzdělávání a transkulturalismus*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2019. 49 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce je zaměřena na inkluzi ve vzdělávání a transkulturalismus. Zabývá se vztahem mezi pojetím inkluze v současném vzdělávání a některými koncepty transkulturní komunikace. Inkluzi lze vnímat jako příležitost pro vzájemné obohacení všech žáků a studentů, učitelů i rodičů a v širším slova smyslu celé společnosti. V inkluzivní škole se neoddělují děti se speciálními vzdělávacími potřebami od dětí bez nich, v jedné třídě tak jsou děti se zdravotními handicap, děti nadané, cizinci, příslušníci etnických a kulturních menšin i většinové společnosti. Dochází tak k setkávání rozmanitých a hlavně odlišných kultur. Tyto kulturní odlišnosti je nutno nejen respektovat, ale zároveň je překročit.

Klíčová slova: transkulturní komunikace, inkluzivní vzdělávání, kultura, cizinci, žáci.

Annotation

MARTINČÍKOVÁ, Nikola. *Inclusion in education and transculturalism*. Hradec Králové: Faculty of Education, University of Hradec Králové, 2019. 49 pp. Bachelor Degree Thesis.

The thesis focuses on inclusion in education and transculturalism. It tackles the relationship with actual inclusion practice in education and several concepts of transcultural communication. The inclusion can be perceived as an opportunity to mutually enriching of pupils, students, teachers, parents and in broader sense the society. In the inclusive school pupils with special needs are not separated from the others; within a class there are children with disabilities, talented, foreigners, ethnic and cultural minorities and the others. There is a meeting of various and different cultures. These differences should be respected but also overcome.

Keywords: transcultural communication, inclusive education, culture, foreigners, pupils.

Obsah

Úvod.....	8
1 Vymezení pojmu „transkulturní komunikace“.....	9
1.1 Kultura a komunikace	11
2 Vymezení „inkluze ve vzdělávání“	15
2.1 Porovnání pojmů integrace a inkluze.....	16
3 Inkluzivní školy.....	18
3.1 Vzdělávání učitelů.....	19
3.2 Profesionální dovednosti učitele	20
3.3 Asistent pedagoga	22
3.4 Bariéry škol	23
4 Překážky akceptace inkluze	24
4.1 Mýty o inkluzi.....	24
5 Je transkulturní komunikace východiskem pro inkluzivní vzdělávání?	26
5.1 Kulturní odlišnosti – setkávání rozmanitých kultur	27
6 Migrace	29
6.1 Vzdělávání a specifika žáků-cizinců.....	30
6.2 Výuka jazyka pro cizince	32
6.3 Zařazení žáka-cizince.....	33
6.4 Organizace věnující se podpoře a poradenství v oblasti začleňování dětí do škol.....	34
7 Diskuze (postoje) o inkluzi	36
8 Výzkum inkluze	38
Závěr	42
Seznam použité literatury	44

Úvod

V současné době se můžeme setkat s narůstajícím zájmem o téma inkluze a o její zavádění do vzdělávání. S ohledem na trendy dnešní doby a změny v nynější společnosti je nutné se tímto tématem zabývat. Téma inkluze vyvolává mezi širokou veřejností i politiky rozporuplné emoce, z toho důvodu jsem se chtěla dozvědět o inkluzi ve vzdělávání co nejvíce informací. Různorodost kolektivu, kde se každý jedinec stává objektem individualizovaného přístupu, považuje inkluze za přínos pro všechny žáky.

Tato práce je rozdělena do osmi kapitol. V prvních dvou kapitolách představuji základní pojmy, kterými jsou transkulturní komunikace, kultura a komunikace, v druhé kapitole jsem se zaměřila na inkluzivní vzdělávání a porovnání pojmů inkluze a integrace, se kterou je termín inkluze často zaměňován. Další kapitola, která nese název Inkluzivní školy, se v podkapitolách zabývá vzděláváním učitelů a jejich profesními dovednostmi, dále pak asistentem pedagoga, což je důležitá pozice ve škole spojená s inkluzí, a dále bariérami škol. Zmíním se také o překážkách inkluzivního vzdělávání. Další kapitola se zabývá otázkou, zda je transkulturní komunikace východiskem pro inkluzivní vzdělávání. Zaměřím se také na kulturní odlišnosti, migraci a žáky cizince. Závěr bakalářské práce přináší kapitola Diskuze. Hodnotí postoje k inkluzi, které jsou jak kladné, tak i záporné, a výzkumy, které se inkluzí ve vzdělávání zabývají.

Předmětem této práce není popis či analýza metod práce s jednotlivými skupinami obyvatel, respektive cílem této práce není postihnout praxi inkluzivního vzdělávání v celé její komplexnosti. Mým primárním cílem bylo zjistit, zdali může být transkulturní komunikace vnímána jako filozofické východisko či filozofická platforma pro výchovný přístup, který se obecně nazývá inkluzivní. Vyjdu přitom z definice transkulturní komunikace, tak jak ji ve svých publikacích předkládají např. František Burda, Zdenka Sokolíčková a Jan Hojda. Budu se zabývat tím, zda a do jaké míry lze považovat ideové principy inkluzivního vzdělávání v České republice za shodné s transkulturní komunikací.

1 Vymezení pojmu „transkulturní komunikace“

V současné době jsou kultury vzájemně propojeny, a to vlivem migrace, ekonomických závislostí a komunikačních systémů. Touto situací ve společnosti se zabývá transkulturní komunikace. Vliv kultury nekončí pouze na státní hranici. Všichni se pohybujeme ve skupinách určitého regionu, zaměstnání, pohlaví, věku a náboženství. Všechny skupiny nám dávají odpovědi na otázky, které se týkají našeho myšlení, jednání a pocitů.¹

Stává se, že dochází k záměně pojmu „transkulturní“ a „multikulturní“. Pojem „multikulturní“ vyjadřuje mnohočetnost, početné seskupení kultur, které stojí vedle sebe izolovaně a neovlivňují se, kdežto pojem „transkulturní“ znamená „přesahující“ hranice kultur, které se střetávají, vzájemně se ovlivňují a jsou mezi nimi prvky společné pro dané kultury.² Můžeme se setkat i s pojmem „interkulturalita“, což je stav vzájemné interakce odlišných kultur. Interkulturní dialog je dialog mezi příslušníky různých kultur argumentujících z perspektivy vlastních, kulturně podmíněných přesvědčení.³

V osmdesátých letech se objevuje myšlenka transkulturality. O tématech transkulturního přístupu psal například Boesch a Schöffthaler. Příkladem může být myšlenka, že by se děti z menšin neměly přizpůsobovat většině, ale že by se menšina měla zapojit do dialogu, který dá vzniknout prostoru mezi kulturami.⁴ Každý jednotlivec je součástí různých skupin, a má tedy spoustu identit. Kulturním rozdílem proto čelíme i v rámci jednoho státu. Rozdíly mohou být větší, například anarchista versus policista, anebo menší, například rozdíly v pracovní skupině.⁵ Od zhruba 90. let 20. století lze nalézt sousloví transkulturní komunikace v zahraniční literatuře, a to v procesu „dialog – interkulturní vzdělávání – multikulturní identita – dialog“.⁶

V českém akademickém prostředí se obor transkulturní komunikace objevuje od roku 2010. Obor by měl napomoci k zodpovězení otázek souvisejících se soužitím společnosti, která se liší svou kulturou, a to jak například nábožensky, tak eticky nebo

---

¹ MOREE, D. a K. H. BITTL. *Dobrodružství s kulturou: transkulturní učení v česko-německé práci s mládeží*. Plzeň: Koordinační centrum česko-německých výměn mládeže Tandem, 2007, s. 5.

² ZELENÍKOVÁ, R. *Transkulturní ošetřovatelství: studijní opora*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2014, s. 7.

³ SOKOLÍČKOVÁ, Z. *Výzvy pro transkulturní komunikaci*. Ostrava: Moravapress, 2014, s. 23.

⁴ MOREE, D. a K. H. BITTL. *Dobrodružství s kulturou: transkulturní učení v česko-německé práci s mládeží*. Plzeň: Koordinační centrum česko-německých výměn mládeže Tandem, 2007, s. 6.

⁵ Tamtéž, s. 1.

⁶ BARALDI, C. *Comunicazione interculturale e diversità*. Roma: Carocci, 2003, s. 179–180.

jazykově atd.⁷ Současná migrace a globalizace, při níž se rozmanité kultury setkávají, vyžaduje více než laické reagování na složité situace.⁸

Slovo „transkulturní“ lze chápat jako „navzdory kulturním odlišnostem vlastní, inherentní“. Komunikace navzdory kulturní odlišnosti je pak taková, na jejímž základě nemůžeme být k druhému lhostejní.⁹ Mezi kulturu řadíme všechny hmotné a nehmotné aspekty lidského světa.¹⁰ Jeden z možných způsobů nalezení cesty k transkulturní komunikaci lze spatřit v aktivním nihilismu, díky němuž je možný únik z bezsmyslového světa do života pravdy.¹¹ Tento proces konkretizuje Galimberti ve své etice pocestného, kdy pocestný díky své prostorové neukotvenosti a orientaci na přítomnou zkušenost je připraven k vedení otevřeného dialogu a nekonečným setkáváním s jinakostí.¹²

Transkulturní dialog je takový, který si pokládá otázku, jestli je možno uhnout z cesty druhému člověku, a pokud nelze, na základě jaké premisy. Dialog kultur je jen jedním rozměrem sdílení a prostředkem cesty k sobě samému a k druhým lidem. Překračování hranic kultur je tak důsledkem cesty člověka k sobě skrze vyjití ze sebe.¹³

Co vede k lásce k bližnímu jako k sobě samému? Je to uvědomění si svojí nezpochybnitelné přirozené důstojnosti, díky které si člověk musí neodmyslitelně uvědomit i důstojnost všech ostatních lidí. Metafyzický pojem dignita (lidská důstojnost) je fundamentální spojující princip transkulturní komunikace ve spojitosti s člověkem jako osobou. Důstojnost člověka je vnitřní hodnotou člověka a je základem lidského soužití.¹⁴

---

⁷ SOKOLÍČKOVÁ, Z. *Výzvy pro transkulturní komunikaci*. Ostrava: Moravapress, 2014, s. 11.

⁸ JUHÁS, V. *Člověk jako východisko dialogu kultur: Konkrétní aplikace*. Ústí nad Orlicí: Oftis, 2013, s. 32.

⁹ SOKOLÍČKOVÁ, Z. *Výzvy pro transkulturní komunikaci*. Ostrava: Moravapress, 2014, s. 12.

¹⁰ Tamtéž, s. 16.

¹¹ Tamtéž, s. 13.

¹² Tamtéž, s. 20.

¹³ BURDA, F. *Člověk jako východisko dialogu kultur*. Ústí nad Orlicí: Oftis, 2013, s. 60.

¹⁴ Tamtéž, s. 42–43.

1.1 Kultura a komunikace

Slovo „kultura“ pochází z latinského slova *colere*, což znamená pěstovat, kultivovat. Jedná se o aspekty lidství, které nejsou dány, ale spíše postupně získávány.¹⁵

Existuje mnoho definic kultury. Podle antropologa Leslie Whita je kultura systémem symbolů. Symboly nám pomáhají třídit a klasifikovat svět. Konkrétně symbol je znak obdařený obecným či abstraktním významem. Pro mnoho lidí znamená černá barva smrt, nebo něco negativního, ovšem v různých kulturách vůbec nemusí být s černou barvou taková spojitost. Symboly a celkově kultura jsou něčím, co vymyslel člověk, jsou umělé a měnitelné. Robert Murphy shrnul různé aspekty v jediné definici: „*Kultura je celistvý systém významů, hodnot a společenských norem, kterými se řídí členové dané společnosti a které prostřednictvím socializace předávají dalším generacím.*“¹⁶ Sociolog Talcott Parsons uvádí, že záleží víc na tom, jak kulturu vidíme, než na tom, jaká kultura doopravdy je. Kultura je pro něj systém očekávání. Díky kultuře zhruba víme, co můžeme od lidí čekat.¹⁷

Mezi charakteristiky kultury lze zařadit:

- Kultura je přínosem pro lidi – kulturu jsme získali cíleně od našich předků, tudíž to nebyla jen náhoda jako díla přírody. Kulturu vytvořili lidé, jejich myšlení a šikovné ruce. Do kultury můžeme zahrnout například náboženství, právo, politiku, tradice, mýty atd.
- Kultura a existence člověka jsou navzájem propojeny – každý člověk je originál a může vytvářet kulturu po svém.
- Hlavním hnacím motorem kultury je hledání toho, co je pro člověka dobré – ideály a ideje slouží k seberealizaci člověka.
- Čerpání hodnot z děl minulosti – výtvořky a díla slouží nějakému dobru, cíli.
- Kultura je společné dědictví, které se musí ochraňovat, aby se zachovalo.¹⁸

---

¹⁵ ERIKSEN, T. H. *Sociální a kulturní antropologie: příbuzenství, národnostní příslušnost, rituál*. Praha: Portál, 2008, s. 13.

¹⁶ MURPHY, R. F. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. 2. vyd. Přeložila Hana ČERVINKOVÁ. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2004, s. 31–32.

¹⁷ Tamtéž..

¹⁸ PASTUSZAK, J. *Člověk, kultura, náboženství: principy a východiska interkulturního a mezináboženského dialogu*. Ostrava: Moravapress, 2013, s. 21–22.

Kultura zahrnuje jak základní podobnosti, tak i systematické odlišnosti mezi lidmi. Skrývá v sobě tedy základní dvojznačnost. Na jedné straně jsou všichni lidé kulturní, a tím tak kultura odkazuje na podobnosti mezi lidmi, na druhé straně lidé získali různé představy a schopnosti, a jsou tedy díky kultuře odlišní.¹⁹ Vážnou překážkou porozumění mezi kulturami může být etnocentrický postoj, což znamená víru v to, že normy vlastní skupiny jsou to správné a pravdivé a způsob života odlišných skupin je chápán jako odchylka. Tento postoj může být buď vědomý, nebo nevědomý.²⁰

Moderním pojmem, který si dnes získává pozornost praktiků a teoretiků, je kultura školy. Kultura školy zahrnuje přání, jakou bychom školu chtěli mít, a očekávání, jaká by škola měla být a co a jak škola plní. Jedná se o celistvý systém, který zahrnuje všechny oblasti fungování školy a spojuje je. Celistvost je pak východiskem pro zkvalitňování práce i života škol. Definice kultury školy, která je blízká antropologickému pojetí kultury, říká, že kultura školy je svébytný skupinový fenomén, který vyjadřuje nadindividuální systém hodnot a norem celého sociálního systému. Tyto společně sdílené hodnoty, normy a vzorce chování determinují způsoby jednání lidí, jejich vzájemnou interakci a „otisky prstů“, které za sebou zanechávají. Mezi elementy kultury školy lze zahrnout například kolegiální spolupráci pedagogických pracovníků školy, mezilidské vztahy ve škole, identifikaci studentů, spolupráci s vnějším okolím školy a komunikaci s lidmi ve škole.²¹

Lidským znakem je sociální komunikace, která zahrnuje tři základní stránky, kterými jsou mezilidské vztahy, vzájemné působení a společné činnosti. V každé z těchto uvedených můžeme rozlišit tři druhy komunikace:

- Komunikace verbální (slovní) – je součástí pedagogické komunikace, probíhá v určitém čase podle daných pravidel. Verbální činnosti vedené učitelem patří k důležitým aspektům výuky. Prvkem komunikace je zpětná vazba, která má informativní význam.²²
- Komunikace neverbální – to jak se osoba tváří, usmívá nebo mračí, mnohdy vypovídá více, než slova. Do neverbální komunikace tedy spadá například sdělování pohledy, sdělování dotykem, fyzické postoje (poloha těla, hlavy, rukou), vzájemné přiblížení nebo oddálení atd.

---

¹⁹ ERIKSEN, T. H. *Sociální a kulturní antropologie: příbuzenství, národnostní příslušnost, rituál*. Praha: Portál, 2008, s. 13.

²⁰ Tamtéž, s. 17.

²¹ POL, M. et al. Hledání pojmu kultura školy. *Pedagogika*. 2002, roč. 52, č. 2, s. 208–210.

²² ZELINKOVÁ, O. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program: [nástroje pro prevenci, nápravu a integraci]*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007, s. 86–87.

- Komunikace činem – důležité je při této komunikaci znát kontext, co činům předcházelo a znalost vztahů zúčastněných. Příkladem může být mlčení jako výraz opozice učitelovi nebo nepozornost.²³

Vzájemná komunikace přináší možnost získání zpětné vazby, konfrontaci postojů a názorů, sdílení informací a pocitů s lidmi.²⁴ Dialog předpokládá rovnoprávné postavení obou účastníků komunikace. O dialog se nejedná, když se každý účastník drží za každou cenu jen svého cíle a svých potřeb, nikdo z účastníků nechce udělat názorový ústupek a chybí vzájemná důvěra. Při dialogu by se měla hledat pravda, dohoda a porozumění. Nejde jen o mluvení, ale i naslouchání druhému.²⁵ Aby se lidstvo mohlo dále rozvíjet, je dialog podmínkou. Dialog stojí jak u zrodu náboženství, civilizací, tak i u zrodu kultury. Dialog je vztahem dvou a odpovídá úrovni poznání.²⁶ Aby mohlo něco nového vzniknout, je zapotřebí dialogických vztahů. Například aby mohla vzniknout nějaká velká stavba, je potřeba, aby spolu lidé vzájemně komunikovali a domluvili se na společném postupu.²⁷

Komunikací mezi kulturami se zabývá „mezikulturní komunikace“, anebo se můžeme setkat s pojmem „interkulturní komunikace“. Předsudky při styku s odlišnými etnickými společenstvími jsou doloženy už ve starověku. Například jazyk etnika byl označován hanlivě a někdy byl i zesměšňován. Interkulturní komunikace zahrnuje proces interakce v nejrůznějších situacích, kdy komunikující jsou z kulturně odlišných etnik, národů a rasových či náboženských společenství. Díky vzrůstajícím globalizačním tendencím se lidé z různých zemí stále intenzivně stýkají a vzájemně obohacují, bohužel také dochází ke konfliktům a válkám, a tak se interkulturní komunikace stala předmětem zájmu vědy.²⁸ Komunikovat interkulturně kompetentně však zahrnuje mnoho různých specifík, jako například toleranci k odlišným hodnotovým systémům v rámci současného globalizovaného světa.

²³ ZELINKOVÁ, O. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program: [nástroje pro prevenci, nápravu a integraci]*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007, s. 94.

²⁴ MIKULÁŠTÍK, M. *Komunikační dovednosti v praxi*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Grada, 2010, s. 138.

²⁵ Tamtéž, s. 143.

²⁶ PASTUSZAK, J. *Člověk, kultura, náboženství: principy a východiska interkulturního a mezináboženského dialogu*. Ostrava: Moravapress, 2013, s. 35.

²⁷ Tamtéž, s. 37.

²⁸ PRŮCHA, J. *Interkulturní komunikace*. Praha: Grada, 2010, s. 15–17.

Ke správné komunikaci by mělo vést vzdělání a výchova přispívající k utváření hodnot, postojů a chování. Determinantou lidského chování, prožívání a vědomí je jazyk. Příslušníci odlišných kultur chápou svět skrze své jazyky, a nemohou tak nikdy dosáhnout absolutního porozumění při komunikaci s jinou kulturou. Někteří vědci toto tvrzení zpochybňují a tvrdí, že myšlení se nedá zjednodušit jen na jazyk.²⁹

---

²⁹ PRŮCHA, J. *Interkulturní komunikace*. Praha: Grada, 2010, s. 23.

2 Vymezení „inkluzie ve vzdělávání“

Problematika inkluze je poměrně nová a aktuální. Netýká se pouze oblasti vzdělávání, ale obecně všech oblastí života člověka. Významový obsah tohoto termínu není zcela jednoznačný, v odborné literatuře je možné se setkat s několika jeho vymezeními.

Samotné slovo inkluze pochází z anglického „inclusion“, což znamená zahrnutí a v širším pojetí příslušnost k celku.³⁰ Na mezinárodní úrovni se o inkluzivním vzdělávání hovoří od roku 1994 v *Prohlášení ze Salamanky* a v *Akčním rámci pro speciální vzdělávání*. Významným mezinárodním dokumentem je *Prohlášení OSN o právech osob s postižením*. Tento dokument přiznává právo na inkluzivní vzdělávání.³¹

V České republice se termín inkluze objevuje od 90. let minulého století.³² V pedagogickém slovníku z roku 1998, ve kterém se poprvé objevuje termín „inkluzie“, označován termínem: „inkluzivní vzdělávání“, je popisován tímto způsobem: „*Hnutí usilující o vytváření podmínek pro integrované vzdělávání žáků i těžce postižených (např. s těžkou mentální retardací, s kombinovanými poruchami). Klade velký důraz na proměnu atmosféry a práce celé třídy (školy) tak, aby byly respektovány individuální potřeby každého, nejen postiženého žáka.*“³³

Na začátku 21. století vznikly na území České republiky dva významné dokumenty, které se zaměřují na inkluzivní vzdělávání. Jedná se o *Národní plán vytváření rovných příležitostí pro osoby se zdravotním postižením*, který se zaměřuje na oblast vzdělávání a školství. Klade důraz na inkluzivní vzdělávání a zabývá se kompetencí pedagogů základních škol. Druhým dokumentem je *Národní akční plán inkluzivního vzdělávání*, který podporuje inkluzivní vzdělávání na předškolním, primárním, sekundárním a terciárním stupni.³⁴

---

³⁰ KVĚTOŇOVÁ, L. a R. PROUZOVÁ. *Speciální pedagogika v podmínkách inkluzivního vzdělávání*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2010, s. 21.

³¹ BARTOŇOVÁ, M. a M. VÍTKOVÁ. *Inkluzivní vzdělávání v podmínkách současné české školy*. Brno: Masarykova univerzita, 2010, s. 16.

³² BARTOŇOVÁ, M. a M. VÍTKOVÁ. *Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami III*. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 26.

³³ PRŮCHA, J. *Pedagogický slovník*. 2. vyd. Praha: Portál, 1998, s. 91.

³⁴ BARTOŇOVÁ, M. a M. VÍTKOVÁ. *Inkluzivní vzdělávání v podmínkách současné české školy*. Brno: Masarykova univerzita, 2010, s. 17

Inkluze uznává rozdílnost všech zúčastněných a hledá možnosti, jak zapojit všechny – je tedy založena na rovnocennosti jedinců. Za normální se považuje spíše rozmanitost a přítomnost menších či větších rozdílů. Uznává se individualita každého jedince a podporováno ve svém vývoji je každé dítě. Žákům při vyučování pomáhají asistenti a žádný další specialista do vyučování nezasahuje. Odpovědný za vyučování je třídní učitel.³⁵

Vedle inkluze ve vzdělávání existuje i tzv. inkluze sociální, která usiluje o to, aby všichni lidé, kteří jsou vystaveni riziku chudoby a sociálního vyloučení, dostali příležitost nezbytnou k participaci v sociálním a kulturním životě a dosáhli standardní životní úrovně. Zjednodušeně řečeno se jedná o začlenění do života a práce dané společnosti. Může se týkat například příslušníků etnických a kulturních menšin, uprchlíků a přistěhovalců nebo osob, které byly dočasně ze společnosti vyloučeny.³⁶ Opak sociální inkluze je sociální exkluze, což znamená vyloučení ze života společnosti. Mezi důvody sociální exkluze patří například nedostatek finančních prostředků, nedostatečné vzdělání nebo diskriminace.³⁷

2.1 Porovnání pojmů integrace a inkluze

V dnešní době dochází k novému chápání začlenění člověka do společnosti. Oba pojmy integrace i inkluze stále zatím nedosáhly v naší odborné literatuře definitivního vymezení, a ani ve vztahu k sobě navzájem. Pojem integrace je starší než pojem inkluze a ve světě se začal objevovat již od 60. let 20. století. Integrace je jakousi nadstavbou inkluze. Často dochází k zaměňování těchto dvou pojmů. Integrace zahrnuje přípravu dětí na začlenění do běžných škol, tzn., že se žák musí přizpůsobit a není předpoklad, že by se přizpůsobila škola, aby pojala větší různorodost dětí oproti inkluzi, která vyžaduje radikální reformu školství v různých oblastech. Je postavena na respektování různorodosti, když jde o pohlaví, národnost, rasu, jazykový původ atd. Velmi zjednodušeně by bylo možno říci, že integrace vyžaduje větší přizpůsobení dítěte škole, zatímco inkluze se víc snaží přizpůsobit edukační prostředí žákům.³⁸

---

³⁵ ANDERLÍKOVÁ, L. *Cesta k inkluzi*. Praha: Triton, 2014, s. 44–45.

³⁶ SIROVÁTKA, T. *Sociální exkluze a sociální inkluze menšin a marginalizovaných skupin*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií: Georgetown, 2004, s. 23.

³⁷ BARGEL, M. et al. *Inkluze versus exkluze – dilema sociální patologie*. Brno: Institut mezioborových studií, 2010, s. 30–31.

³⁸ KOCUROVÁ, M. *Integrace žáků se specifickou poruchou učení*. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, 2001, s. 137.

Transkulturní komunikace tíhne více k inkluzi, nežli k integraci, jelikož nepožaduje přizpůsobení jedince většině, ale sympatizuje více s růzností, odlišností a vzájemným dialogem a porozuměním.

Tabulka 1 Vztah pojmů integrace a inkluze

Integrace	Inkluze
Zaměření na potřeby jedince s postižením	Zaměření na potřeby všech vzdělávaných
Expertizy specialistů	Expertizy běžných učitelů
Speciální intervence	Dobrá výuka pro všechny
Prospěch pro integrovaného studenta	Prospěch pro všechny studenty
Dílčí změna prostředí	Celková změna školy
Zaměření na vzdělávaného postiženého jedince	Zaměření na skupinu a školu
Speciální programy pro studenta s postižením	Celková strategie učitele
Hodnocení studenta expertem	Hodnocení učitelem, zaměření na vzdělávací faktory

Zdroj: HOUŠKA, T. *Inkluzivní škola, Osmileté gymnázium Bud'anka o.p.s.* Praha: Česká pedagogická komora, 2007, s. 7.

3 Inkluzivní školy

Inkluzivní škola učí děti již od malička toleranci, empatii a porozumění. Odbourává xenofobii, rasismus a učí společnému životu s menšinami. Žáci jsou vychováni pohromadě – spolupracují spolu, vytvářejí mezi sebou vazby. Jsou podněcováni při výuce odpovídajícími úkoly a výzvami. Vzájemný kontakt vytváří dobré soužití i v dospělosti.⁴⁰

Mezi zúčastněné ve škole patří: zřizovatel zařízení, účetní a celý personál (pedagogové, školník, personál kuchyně...). Všechny zúčastněné osoby musejí usilovat o stejný cíl. Inkluze je tedy úspěšná, jestliže všichni dospělí tvoří tým, vyměňují si zkušenosti, jsou respektovány zájmy a potřeby dítěte a spolupracuje se s rodinami dětí.⁴¹

Na individuálním přístupu k dětem je postavena nejen výuka, ale i celá organizace školy. Každé dítě má svůj vzdělávací plán, který se přizpůsobuje jeho schopnostem. Rozdělovat děti do běžných a speciálních tříd na základě odlišnosti či znevýhodnění je nejen protiprávní, ale i neetické.

Při plánování výuky se školy snaží nastavit očekávání a poskytnout příležitosti k jejich dosažení všem žákům. To platí i pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami a v neposlední řadě také pro žáky s odlišným sociokulturním původem, což mohou být nejen žáci-migranti, ale také děti z různých minoritních etnických skupin, azylanti a dvojjazyční žáci. Školy se tak setkávají s různými bariérami, které musejí překonat, např. poruchy učení a chování, odlišné sociokulturní prostředí, jazyková a sociální bariéra. Žákovi z kterékoliv země by neměly být překážkou pro osvojení učiva zkušenosti a znalosti ze země původu. Přítomnost takového žáka by měla být využita k obohacení ostatních o vědomosti či zkušenosti, vycházející z žákova odlišného kulturního původu.⁴²

Inkluze ve škole může fungovat jen v tom případě, že je podporována i rodinou žáka. Díky této spolupráci se může dětem lépe dařit. Ve škole při vyučování jsou žáci podporováni asistentem/asistentkou pedagoga a pomoc při studiu, například při plnění

---

⁴⁰ ANDERLÍKOVÁ, L. *Cesta k inkluzi*. Praha: Triton, 2014, s. 46.

⁴¹ BARTOŇOVÁ, M. a M. VÍTKOVÁ. *Inkluzivní vzdělávání v podmínkách současné české školy*. Brno: Masarykova univerzita, 2010, s. 20.

⁴² INKLUZIVNÍ ŠKOLA. Cizinec v běžné třídě aneb pedagogika překonávání bariér. *Inkluzivniskola.cz* [online]. © 2016 [cit. 2018-01-07].

domácích úkolů, by měla pokračovat i doma, a to ze strany rodičů. Úsilí pedagogů tak dává větší smysl, než kdyby se doma děti potýkaly s nezájmem.⁴³

Učitel má širokou paletu metod a forem, jak pracovat s žáky. Velmi efektivní metodou je individuální vyučování, kdy žák může postupovat v klidu vlastním tempem. Nevýhodou však může být to, že se žák bude cítit příliš odlišný od ostatních žáků a dostane se mimo kolektiv. Další metodou je skupinové vyučování žáků, zejména s podobnými obtížemi, nebo kooperativní vyučování, při kterém vyučují dva nebo více učitelů (např. speciální pedagog). Preferované je skupinové vyučování, kdy každý pedagog pracuje se svou skupinou.⁴⁴

3.1 Vzdělávání učitelů

Aby byli pedagogové připraveni na změny, které přináší inkluzivní vzdělávání, musela se změnit koncepce učiva na pedagogických fakultách: „*Vzdělávání učitelů pro inkluzivní praxi samo o sobě musí být chápáno a realizováno výhradně jako interdisciplinární, kooperativní a inkluzivní, ..., aby budoucím pedagogům poskytovalo bezprostřední osobní zkušenost s těmito modalitami vzdělávací praxe.*“⁴⁵ Příprava budoucích a stávajících pedagogů na inkluzivní vzdělávání se tak stává velkou výzvou.

MŠMT ČR (2012) navrhuje zavést následující opatření pro pedagogy, která by jim tak mohla dopomoci po osobnostní i po vědomostní stránce:

- zlepšit profesní přípravu pedagogů,
- upravit kurikula pedagogických oborů,
- zavést podpůrné mechanismy pro pedagogy – mentoring, sdílení dobré praxe,
- roli pedagoga zdůraznit jako pomáhající profesi zaměřenou na podporu žáka.

Škola by měla respektovat na jedné straně vnější požadavky a pravidla, ale i rozvíjet vnitřní svět školy, čímž by se utvářel její jedinečný profil.⁴⁶

---

⁴³ DUŠKOVÁ, E. Inkluze může fungovat, jen když spolupracuje i rodina. In: *Rodicevitani.cz* [online]. 14. 12. 2017 [cit. 2018-01-16].

⁴⁴ BARTOŇOVÁ, M. a M. VÍTKOVÁ. *Inkluzivní vzdělávání v podmínkách současné české školy*. Brno: Masarykova univerzita, 2010, s. 19.

⁴⁵ HÁJKOVÁ, V. a I. STRNADOVÁ. *Inkluzivní vzdělávání: [teorie a praxe]*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010, s. 106.

⁴⁶ PETROVÁ, A. et al. *Společenské aspekty inkluze*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017, s. 18.

Dobré je, aby se učitelé účastnili kurzů, které mnohdy připravují přímo školy pro své zaměstnance, nebo si prošli webové stránky s danou tematikou.

Mezi metodická doporučení například patří:

- motivace žáka ke vzdělání,
- správné zařazení žáka do vyučovacího procesu,
- spolupracovat s rodiči,
- nekumulovat v jedné třídě vyšší počet cizinců,
- vytvořit prostor k pozitivní prezentaci žáka,
- motivovat a chválit žáky,
- pracovat s názornými pomůckami,
- spolupracovat s neziskovými organizacemi, pedagogicko-psychologickými poradnami.⁴⁷

Velmi důležitý při příchodu nového žáka do třídy je první dojem. Učitel by měl připravit ostatní spolužáky a navodit přátelskou atmosféru. Všichni by se měli vzájemně představit a nový žák by měl mít možnost říci pár slov o sobě, popř. o své minulosti nebo o své zemi a kultuře. Vhodné je seznámit žáky předem s prostředím, z kterého nový žák přichází, např. přečíst různé články, ukázat fotografie zajímavých míst, seznámit s významnými osobnostmi. Učitel by neměl komolit žákovo jméno. Nový žák by se neměl ocitnout mimo kolektiv.⁴⁸

3.2 Profesionální dovednosti učitele

Osobnostní charakteristiky hrají v učitelském povolání významnou roli, protože vztah žáka k učiteli se utváří a je významně ovlivněn právě jeho individuálními vlastnostmi. Mezi nejvýznamnější komponenty osobnosti učitele patří adaptabilita a adjustabilita (alternativní řešení), schopnost osvojovat si nové poznatky a psychická odolnost.⁴⁹

Mezi dovednosti pedagoga dozajista patří i vysoká míra flexibility, profesní improvizace a kreativita a zejména nadšení a alespoň malá dávka optimismu, poznávání sebe sama a umět si odpovědět na otázky – kdo jsem a kým chci být. Významnými komponenty pro osobnost učitele jsou – psychická odolnost, schopnost osvojit si nové

---

⁴⁷ ŠINDELÁŘOVÁ, J. Metodická doporučení k začleňování žáků-cizinců do výuky v českých základních školách. In: *Metodický portál RVP* [online]. 31. 10. 2011 [cit. 2018-01-07].

⁴⁸ SLAVÍKOVÁ, L. *Český žák – cizinec: Metodika pro pedagogické pracovníky zabývající se problematikou dětí/žáků-cizinců*. Praha: Národní institut pro další vzdělávání, 2016, s. 9.

⁴⁹ DYTRTOVÁ, R. a M. KRHUTOVÁ. *Učitel: příprava na profesi*. Praha: Grada, 2009, s. 15.

poznatky, alternativní řešení situací. Psychika učitele má velký vliv na to, jaká bude ve třídě atmosféra.⁵⁰ Důležitými dovednostmi jsou mimo jiné:

- Empatie – schopnost vcítit se do druhého, i když třeba ani sám takový problém dosud neprožil.
- Přijímat každého takového, jaký je. Neznamená to souhlasit se vším. Chybný výkon žáka nekomentovat slovy „jsi nešikovný“, ale konkrétně popsat, co se nepovedlo.
- Podporování sebekontroly a seberegulace.
- Naslouchání včetně porozumění neverbálním signálům.
- Tolerance k projevům druhých.
- Podporování sebedůvěry a schopnost umět pochválit.
- „Pracovat“ společně ve prospěch celé skupiny.
- Rozvíjení dovedností učitele.
- Snažit se konflikty řešit s „chladnou hlavou“.⁵¹

Základem práce každého učitele by mělo být chápání odlišnosti jako zdroje a přínosu pro vzdělávání. Dále by měli být podporováni všichni žáci. Součástí přístupu učitele je týmová práce a spolupráce. Velmi důležitý je také osobní rozvoj a celoživotní vzdělávání. Učitelé by měli pracovat v týmech a učit se od sebe navzájem. V inkluzivních třídách učitelé spolupracují například s asistenty pedagoga.

Vnímání žakových odlišností:

- Učitel má vliv na sebevědomí žáka.
- Nemělo by docházet k „nálepkování“ žáků.
- Vyslyšet hlas každého bez rozdílu.
- Škola je sociálním prostředím, které má vliv na učební potenciál žáka.
- Vztít si z odlišností ponaučení.
- Oceňovat úspěchy všech žáků.
- Rozvíjet nezávislost a autonomii žáků.
- Rodiče a rodiny jsou pro učení žáka zásadním zdrojem.
- Být efektivní při verbální i neverbální komunikaci.⁵²

---

⁵⁰ DYTRTOVÁ, R. a M. KRHUTOVÁ. *Učitel: příprava na profesi*. Praha: Grada, 2009, s. 15–17.

⁵¹ GILLERNOVÁ, I. Sociální dovednosti jako součást profesní kompetence učitele. *Pedagogická orientace* [online]. 2003, 13 (2), 83–94 [cit. 2019-05-04].

⁵² WATKINS, A., ed. *Vzdělávání učitelů k inkluzi Profil inkluzivního učitele* [online]. Brusel: Evropská agentura pro rozvoj speciálního vzdělávání, 2012, s. 15–16 [cit. 2019-05-13].

Pro podporu učitelů vznikají mimo jiné i pedagogické kurzy pro pedagogické sbory, které jsou například na tato témata: Školská legislativa týkající se společného vzdělávání v základních školách, Individuální vzdělávací plán na 1. stupni ZŠ jako jeden z druhů podpůrných opatření, Vzdělávání žáků z odlišného kulturního prostředí a s odlišnými životními podmínkami, Spolupráce učitele a asistenta pedagoga a mnoho dalších kurzů v prezenční i e-learningové formě.⁵³

3.3 Asistent pedagoga

Profese asistentů žáků se zdravotním postižením se rozšířila po roce 1997 s přijetím Vyhlášky č. 127/1997 Sb., o speciálních školách a speciálních mateřských školách. Po roce 1997 byla zavedena profese „romský asistent“ a až v letech 2000–2001 byl název profese změněn na „vychovatel-asistent učitele“. Ten se věnuje všem sociálně znevýhodněným žákům bez ohledu na etnickou příslušnost. V současnosti jsou jako žáci se speciálními vzdělávacími potřebami označováni žáci se zdravotním postižením nebo zdravotním a sociálním znevýhodněním. Do vyučování je tak zapojen osobní asistent (věnuje se pouze jednomu žákovi) anebo asistent pedagoga (věnuje se všem žákům ve třídě pod vedením pedagoga). Asistent pedagoga je zaměstnancem školy a jeho funkce je podle školského zákona č. 561/2004 Sb. zřizována ředitelem školy se souhlasem krajského úřadu.⁵⁴

Velmi důležitá je spolupráce učitele s asistentem. Učitel je k dispozici všem dětem ve třídě a asistent pomáhá učiteli se všemi dětmi a přímo je v průběhu vyučování podporuje. Oba společně tvoří tým, ale zodpovědnost leží na učiteli. Úkolem asistenta není jen práce ve třídě, ale slouží také jako spojovací článek mezi rodinou a školou. Mezi předpoklady pro výkon profese asistent pedagoga by měl být pozitivní vztah k žákům, trpělivost, empatie a dostatečná kvalifikace pro výkon tohoto povolání.⁵⁵

---

⁵³ INFRA, s.r.o. *Katalog kurzů pro pedagogické sbory základních škol SPOLEČNÉ VZDĚLÁVÁNÍ (INKLUZE)* [online]. Praha: INFRA, s.r.o., 2016, s. 5–8 [cit. 2019-05-13].

⁵⁴ NĚMEC, Z. *Asistent pedagoga v inkluzivní škole*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2014, s. 10–11.

⁵⁵ ANDERLÍKOVÁ, L. *Cesta k inkluzi*. Praha: Triton, 2014, s. 70.

3.4 Bariéry škol

Školy se mohou setkávat s různými bariérami, jakými jsou například materiální vybavení školy, architektonické bariéry – většina českých škol v České republice není bezbariérová (žáci jsou tak umísťováni do učeben, kam mají nejsnadnější přístup) a sociálně-psychologické bariéry – soudy, stanoviska, postoje.

Požadavky na zařízení:

- dostatek místa ve třídách,
- bezbariérový přístup,
- zastřešený prostor pro parkování invalidních vozíčků,
- místo pro sanitární oblast,
- možnost uložení dítěte ve všech místech,
- kontrola vnějších dveří,
- zajištění klidového koutku apod.⁵⁶

Připravenost školy přijímat a efektivně vzdělávat žáky se nazývá integrabilita.

Ke zvýšení integrability školy může vést:

- spolupráce se specifickými zařízeními: speciálně pedagogickým centrem a pedagogicko-psychologickou poradnou,
- učební plán přizpůsobený potřebám žáka,
- škola přijímá všechny žáky ze spádové oblasti,
- zajištění individuálního plánu pro žáka.⁵⁷

---

⁵⁶ ANDERLÍKOVÁ, L. *Cesta k inkluzi*. Praha: Triton, 2014, s. 67–68.

⁵⁷ PETROVÁ, A. et al. *Společenské aspekty inkluze*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017, s. 16.

4 Překážky akceptace inkluze

Mezi největší bariéry patří stereotypy a „mentální návyky.“ Antropologické tabu a z něj vyplývající zákazy, které nám nedovolí si uvědomit, že nějaký člověk patří do stejné společnosti jako my, a to ať už se jedná o postiženou osobu, nebo osobu s odlišnou kulturou. Dále pak absence etiky, tolerance odlišnosti či jinakosti: majoritní skupina může mít potíže s tolerancí nebo uznáním odlišných jedinců. Může tak dojít k jakémusi „slitování,“ cítíme nutnost pomoci slabším a znevýhodněným, ale nevnímáme je jako plnohodnotné bytosti, které patří do „našeho světa“. Významnou překážkou inkluzivního vzdělávání „jiných“ žáků je převažující způsob předávání hodnot ve škole.⁵⁸ Dalšími překážkami je naprosto nedostatečné vzdělávání pedagogů, pocity bezmoci učitelů běžných škol, kteří na práci s „jinými“ nejsou připraveni. Pro učitele to tedy bude znamenat nutnost změnit pedagogická přesvědčení a postoje a nebát se didakticky experimentovat a zkoušet.⁵⁹

4.1 Mýty o inkluzi

Na současných základních školách zabraňují různé mýty nacházet efektivní cesty ke kvalitnímu vzdělávání. Největší mýty panují ohledně toho, koho se inkluze vlastně týká. Mnoho lidí je přesvědčeno, že se jedná o pozitivní diskriminaci. Inkluze se však snaží o doručení individualizovaného přístupu každému dítěti, nejen žákům s nějakým „problémem“. Dále pak dochází k domněnce, že inkluze je „modernější“ výraz pro integraci. V rámci integrace je však individualizovaný přístup doručován pouze některým, ale v inkluzivním modu je určen všem.⁶⁰

Dalším mýtem je přesvědčení, že děti ze sociálně znevýhodněného prostředí jsou de facto odsouzeny ke školnímu neúspěchu. Tento názor zastává velká část pedagogické i laické veřejnosti. Deset procent nejvíce znevýhodněných patnáctiletých žáků ze Šanghaje dosahuje lepších výsledků než deset procent žáků s nejvyšším sociálním statutem v USA a v některých evropských zemích, což dokazují výsledky PISA testů, což je mezinárodní průzkum znalostí studentů. Ukazuje se, že vzdělávací systémy, které

---

⁵⁸ GORDON, J. S. Is inclusive education a human right? *Journal of Law, Medicine and Ethics*. 2013, 41(4), s. 754–767.

⁵⁹ ŠTECH, S. Inkluzivní vzdělávání – obtížné zvládnání „rozmanitosti“ v praxi. *Pedagogická orientace* [online]. 2018, roč. 28, č. 2, s. 382–398 [cit. 2019-04-28].

⁶⁰ TANNENBERGEROVÁ, M. Řízení školy: Od dojmů k pojmům – mýty o inkluzi. In: *Eduin.cz* [online]. 12. 5. 2017 [cit. 2019-05-13].

se umí úspěšně vyrovnat se znevýhodněním žáků, spojené s jejich sociálním zázemím, mají takový úspěch proto, že najímají ty nejlepších pedagogy a ředitele. PISA testy také dokazují, že úspěchy ve třídě nejsou závislé na tom, jestli je ve třídě menší nebo větší skupina žáků.

Inkluzivní vzdělávání je velmi drahé a slabé výsledky českých žáků jsou způsobeny tím, že vláda nedává na vzdělávání dostatek peněz. Právě to je další mýtus. Dle komparativní studie dosahují žáci nejlepších výsledků v matematice v zemích, které vynakládají na jednoho žáka podprůměrné částky.

S mýty lze bojovat jediné tak, že se budou šířit vědecky podložené informace, které budou směřovat jak k pedagogům, tak i k široké veřejnosti.⁶¹

---

⁶¹ ŠIMÁČKOVÁ, K. S mýty o inkluzi se dá bojovat jen osvětou a argumenty. *Škola novinky ze světa společného vzdělávání* [online]. 2015, 2, 12–14 [cit. 2019-05-03].

5 Je transkulturní komunikace východiskem pro inkluzivní vzdělávání?

Zapojit kulturu do pedagogických souvislostí umožňuje transkulturní přístup. Usiluje o překonávání stereotypů, předcházení konfliktu a diskriminace a podporuje otevřenost a občanský přístup. Transkulturní přístup se uskutečňuje na úrovni osobního setkávání s příběhy konkrétních lidí a zkušenostmi.⁶² V pedagogickém pojetí může kultura představovat instanci, která ospravedlňuje pocity a jednání jednotlivců ve skupině a může dávat pocit příslušnosti, tedy to, že někam patříme. Můžeme se naučit vnímat v druhém dílčí oblasti sebe samého, které jsme předtím neznali. Transkulturní učení potřebuje protějšek. Více jde o vzájemný proces učení, než aby bylo cílem vzájemně se ovládnout a očekávat přizpůsobení.⁶³ Na prvním místě je tedy vzájemný učební efekt v dialogu a důležité je také pochopit vzájemné potřeby a obavy.⁶⁴ Neměla by nastat snaha spojit všechny kultury do jedné a vytvoření jedné kultury. Je potřeba, aby člověk znal kulturu v původním kontextu a chránil se aplikování měřítek vlastní kultury. Každou kulturu je třeba pochopit zevnitř.⁶⁵

Škola by měla žáka naučit žít společně, respektovat druhé a tolerovat odlišnosti, naučit se spolu navzájem komunikovat a naslouchat si, k čemuž by mohla transkulturní komunikace dopomoci. Dnešní život v propojeném, globalizovaném světě klade důraz na schopnost zabývat se globálními tématy. Nalézt propojení mezi svým životem a místy, lidmi a problémy na celém světě. Často souvisejí globální problémy i se soužitím lidí v rámci jedné komunity či státu. V některých zemích je tak součástí školního kurikula globální dimenze. Je tomu tak i v České republice. Dokumentem, který poukazuje na to, že se má globální rozvojové vzdělávání stát nedílnou součástí všech úrovní formálního vzdělávání, se stala Národní strategie globálního rozvojového vzdělávání.⁶⁶

Aby vše fungovalo a došlo k plynulému průběhu inkluze, je zapotřebí stavět na pevných základech, ke kterým patří jednotné postoje, sdílené hodnoty a společné názory. Pokud berou pedagogové inkluzi jako přirozený proces a běžnou součást

---

⁶² BURDA, F. *Člověk jako východisko dialogu kultur*. Ústí nad Orlicí: Ofis, 2013, s. 12.

⁶³ MOREE, D. a K. H. BITTL. *Dobrodružství s kulturou: transkulturní učení v česko-německé práci s mládeží*. Plzeň: Koordinační centrum česko-německých výměn mládeže Tandem, 2007, s. 5.

⁶⁴ Tamtéž, s. 6.

⁶⁵ BURDA, F. *Člověk jako východisko dialogu kultur*. Ústí nad Orlicí: Ofis, 2013, s. 40.

⁶⁶ SLEPIČKOVÁ, L. et al. *Aktéři školní inkluze*. Brno: Masarykova univerzita, 2013, s. 124.

vzdělávacího procesu, pak mohou být vytvořeny ideální podmínky.⁶⁷ Úkolem školy je udělat z inkluzivního přístupu přístup celoškolní. Inkluzi nelze zavřít za jedny dveře, ale je třeba do tohoto procesu zahrnout opravdu celou školu. S tím dále souvisí i financování a podpora státu. I samotné regiony by měly pracovat na vytvoření komplexní regionální spolupráce.⁶⁸

5.1 Kulturní odlišnosti – setkávání rozmanitých kultur

Vlivem migrace a globalizace dochází k setkávání rozmanitých kultur. Kulturní odlišnosti mohou být příčinou nedorozumění a konfliktů. Pro mnoho lidí se naskytá otázka, kdo jsou ti druzí, s kterými máme sdílet společný prostor. Respektování kulturních odlišností je strategií, jak ve společnosti žít a jak komunikovat. Nestačí pouhá tolerance, ale důležité je i „dobré soužití“. Nezbytné je neizolovat se, poznávat se a navazovat kontakty.⁶⁹ Může se zdát, že globalizace vede k absolutní jednotě a společnost by se mohla stát jednotnou. Na druhé straně však dochází k procesu tříštění, lidé se navzájem odcizují a vzdalují.⁷⁰

V České republice není počet migrantů tak velký, jako je tomu v jiných evropských zemích. Přesto se ve školách děti setkávají s dětmi-cizinci anebo s dětmi z odlišného prostředí. Multikulturní výchova může vést k porozumění odlišným kulturám. Rozvíjí smysl pro solidaritu, toleranci, spravedlnost a respektování sociokulturní rozmanitosti. Tato výchova se opírá o hodnoty, jakými jsou např. hodnota komunity, individuality člověka, rovnosti lidí před zákonem a respektování individuálních potřeb člověka.⁷¹

V některých aspektech se kultury mohou lišit a v jiných si zase mohou být velmi blízké. Kulturní rozdíly se nevyskytují jen mezi lidmi pocházejícími z různých států. Odlišnosti s sebou přinášejí i mnohá úskalí, a to například strach z cizího. Tento strach je spjat s lidskou myslí a je samotnou podstatou naší existence ve světě. Lidská mysl nejlépe ví, čeho se bojí, a nedovede nechat tyto sféry svého ohrožení a z něj plynoucího strachu na pokoji. Masový nápor cizího je však další fází globalizace, na jehož konci

---

⁶⁷ LANG, G. a C. BERBERICHOVÁ. *Každé dítě potřebuje speciální přístup: vytváření integrovaných a inkluzivních tříd*. Praha: Portál, 1998, s. 33.

⁶⁸ BAZALOVÁ, B. *Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v zemích Evropské unie a v dalších vybraných zemích*. Brno: Masarykova univerzita, 2006, s. 64.

⁶⁹ BITTNEROVÁ, D. a M. MORAVCOVÁ. *Etnické komunity v české společnosti*. Praha: Ermat Praha s. r. o., 2006, s. 7.

⁷⁰ BURDA, F. *Člověk jako východisko dialogu kultur*. Ústí nad Orlicí: Oftis, 2013, s. 36.

⁷¹ PETROVÁ, A. et al. *Společenské aspekty inkluze*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017, s. 25.

bude globální civilizace, v níž to „cizí“ v podobě jiných kultur bude spíše vítaným kořením než nebezpečím.⁷²

Z hlediska transkulturní komunikace se může stát prostředkem k překonávání kulturních rozdílů sociologie, která přispívá k odstraňování předsudků mezi různými skupinami a umožňuje vidět svět z mnoha perspektiv. Člověk nebude tak lehce manipulativní, když pozná fungování společnosti a uvidí, že jeho způsob života není jen jediný a že svůj život může ovlivnit a třeba i změnit.⁷³

---

⁷² TELEROVSKÝ, R. a M. MAHLER, eds. *Strach z cizího: antisemitismus, xenofobie a zkušenost „uncanny“*. Přeložila Eva KLIMENTOVÁ. Praha: Česká psychoanalytická společnost, 2015, s. 44–45.

⁷³ HALAMOVI, V. *Člověk, jednání, společnost: sociologický přístup v transkulturní komunikaci*. Ostrava: Moravapress, 2013, s. 9.

6 Migrace

Migrace, jež je Ministerstvem vnitra České republiky definována jako: „... *přesun jednotlivců i skupin v prostoru, který je spolu s porodností a úmrtností klíčovým prvkem v procesu populačního vývoje a výrazně ovlivňuje společenské a kulturní změny obyvatel na všech úrovních. S ekonomickým rozvojem se intenzita migrace neustále zvyšuje.*“⁷⁴

Migrace se stává jedním z vážných problémů naší planety. Důvodů je mnoho – politické důvody, globalizační tendence, sociální, ekonomické, studijní, cestovní a další. Už nepotkáváme jen turisty nebo zahraniční studenty. S cizími státními příslušníky přicházíme do kontaktu čím dál častěji.⁷⁵

K imigraci na území České republiky docházelo od roku 1966, a to například v případě spolupráce mezi tehdejší Československou socialistickou republikou a Sýrskou arabskou republikou. Součástí spolupráce bylo udělování stipendijních studijních pobytů na vysokých školách pro sýrské občany. Zaměřovaly se vesměs na vzdělání technické. Mnoho Syřanů pobývajících dnes na území ČR je spřízněno s bývalými studenty, kteří byli účastníky právě již zmíněných stipendijních pobytů.⁷⁶ Rok 1989 otevřel možnost masivní imigrace občanům z jiných států. V ČR tak vedle sebe žily dva typy etnických menšin – občané ČR jiné než české národnosti a nově přichozí cizinci, jejichž počet převýšil počet již dřív žijících etnických menšin na území ČR. Po roce 1989 zde docházelo ke střetu nejen cizinců s většinovou českou společností, ale i ke konfrontaci s občany ČR té které národnosti (před rokem 1989 naturalizovanými cizinci). Docházelo tak k prolínání do již existujících struktur národnostních menšin a ke vstupu do sociálních a kulturních struktur české společnosti.⁷⁷

Problémy s integrací cizinců mohou nastat z několika důvodů. K cizincům je přístupováno dle jejich etnicity, náboženského vyznání a země, dále pak dle druhu pobytu a jiných kritérií, jakými jsou například věk, profese a kvalifikace.⁷⁸ S migrací je spojena velká řada praktických problémů vyplývajících z adaptace na nové prostředí. Velký podíl na budoucí podobě sociální soudržnosti české společnosti má fáze

---

⁷⁴ MV ČR. Terminologický slovník. *Mvcr.cz* [online]. ©2018 [cit. 2018-01-08].

⁷⁵ BITTNEROVÁ, D. a M. MORAVCOVÁ. *Etnické komunity – v kulturní a sociální různosti*. Praha: Univerzita Karlova v Praze – fakulta humanitních studií, 2010, s. 269.

⁷⁶ Tamtéž, s. 91–92.

⁷⁷ Tamtéž, s. 10–11.

⁷⁸ Tamtéž, s. 128.

integrace, kterou je vzdělávání cizinců. K setkávání české populace s cizinci docházelo hlavně až po roce 1989. Cizinci byli chápáni jako turisté. Vedle masivních vln turistů však začali přicházet i cizinci se záměrem zůstat na území ČR delší dobu.

6.1 Vzdělávání a specifika žáků-cizinců

Od 1. ledna 2008 vstoupila v platnost novela školského zákona (zákon č. 343/2007 Sb.), kterou se mění přístup cizinců ke vzdělávání a školským službám. Novela zajišťuje rovný přístup žákům plnicím povinnou školní docházkou. Rovný přístup je zaručen všem dětem bez ohledu na to, z jaké země pocházejí. Finanční prostředky jsou přidělovány školám na všechny žáky, včetně cizinců.⁷⁹

Žáci-cizinci jsou děti s odlišným mateřským jazykem, díky čemuž může ve škole, ale i mimo školu docházet k problémům s komunikací a může docházet k různým nedorozuměním. Český jazyk je pro tyto žáky jazykem cizím.⁸⁰ Za žáky-cizince se považují jak děti, které do ČR přicestovaly nebo zde delší dobu pobývají, tak i děti cizinců, které se v našem státě narodily.⁸¹

Do roku 1989 se vzdělávání cizinců nepovažovalo za problematické. Studenti procházeli roční jazykovou přípravou, aby si osvojili základy českého jazyka. O ubytování a stravu bylo postaráno, takže se mohli věnovat studiu. Po roce 1989 se však situace změnila a do ČR začalo přijíždět čím dál více cizinců za prací i se svými rodinami. Základní a střední školy na tuto situaci nebyly připraveny. Těmto dětem se nedostalo žádné jazykové průpravy.

Poměrně složitou situací pak prochází cizinci, kteří jsou na území České republiky nelegálně. V případě, že se objevilo ve škole dítě pobývajících na území České republiky nelegálně, měl ředitel školy povinnost oznámit to na cizineckou policii. Rodiče těchto dětí tak nechtěli riskovat a své děti do školy neposílali. Podařila se prosadit změna zákona, a to na základě uplatnění nadřazené mezinárodní Úmluvy o právech dítěte, která zavazuje státy činit základní vzdělání povinným a bezplatným pro všechny děti. Zahrnuje to i děti, které jsou na území státu neoprávněně.

---

⁷⁹ INKLUZIVNÍ ŠKOLA. Podmínky přístupu ke vzdělání. *Inkluzivniskola.cz* [online]. 24. 8. 2017 [cit. 2018-01-05].

⁸⁰ KOSTELECKÁ, Y. et al. *Žáci-cizinci v základních školách: fakta, analýzy, diagnostika*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2013, s. 11.

⁸¹ ŠINDELÁŘOVÁ, J. Metodická doporučení k začleňování žáků-cizinců do výuky v českých základních školách. In: *Metodický portál RVP* [online]. 31. 10. 2011 [cit. 2018-01-07].

Začlenění žáka, který přichází ze zahraničí, se stává velkou výzvou. Škola, kam tento žák bude docházet, ovlivní jeho budoucí zařazení do společnosti a do vzdělávacího systému.⁸² Ještě před samotným přijetím cizince by škola měla mít připravenou koncepci a strategii práce s cizinci (žáky s odlišným mateřským jazykem). Důležitý je například tlumočnický – mohou ho zprostředkovat Centra pro podporu integrace cizinců. Dále pak by měla být už předem promyšlená strategie začleňování žáka cizince do výuky. Důležité informace by měly být rodičům předány písemně v jejich mateřském jazyce. Škola by pak měla seznámit všechny zaměstnance s datem příchodu žáka, promyslet a naplánovat celý průběh přijímání a následné podpory žáka, seznámit budoucí spolužáky s jeho příchodem a seznámit děti se strategií podpory (např. mluvit zřetelnou, a především spisovnou češtinou).⁸³

Problém, který stále přetrvává, je dostupnost výuky českého jazyka pro žáky-cizince. Nárok na bezplatnou výuku českého jazyka je ve školském zákoně pouze pro cizince z některých členských států EU. Někteří cizinci nemají o tuto výuku zájem a naopak cizinci z tzv. třetích zemí se k této bezplatné výuce i přes svůj zájem nedostanou. Význam výuky českého jazyka jako jednoho z integračních nástrojů se nachází v Koncepci integrace cizinců. Tento dokument však nedává cizincům nárok na jazykové vzdělání a z toho důvodu bývá opomíjen.⁸⁴ Znalost jazyka ovlivňuje výsledky žáků-cizinců. To se pak může negativně odrazit na výběru středních škol. Z pohledu pedagoga to taktéž není jednoduché. Musí tomuto žákovi věnovat více pozornosti, upravovat výukové materiály apod. Mnoho pedagogů rezignuje a nechávají žáka, ať se s tím popere sám. Dále pak často dochází k přemísťování žáků-cizinců do nižších ročníků, což může být pro tyto žáky demotivující v dalším studiu. Problém může nastat i díky nedostatku informací o škole, kam žák-cizinec nastupuje, o možnostech kurzů češtiny, nebo o možnostech navazujícího studia, a naopak ze strany pedagoga neznalost zahraničního vzdělávacího systému.⁸⁵

---

⁸² SLAVÍKOVÁ, L. *Český žák – cizinec: Metodika pro pedagogické pracovníky zabývající se problematikou dětí/žáků-cizinců*. Praha: Národní institut pro další vzdělávání, 2016, s. 4.

⁸³ INKLUZIVNÍ ŠKOLA. Než cizinec přijde. *Inkluzivniskola.cz* [online]. © 2017 [cit. 2018-01-05].

⁸⁴ BITTNEROVÁ, D. a M. MORAVCOVÁ. *Etnické komunity – v kulturní a sociální různosti*. Praha: Univerzita Karlova v Praze – fakulta humanitních studií, 2010, s. 143–145.

⁸⁵ Tamtéž, s. 147.

Mnohdy je překážkou pro pedagoga i komunikace s rodiči, například díky absenci znalosti českého jazyka. Sami rodiče se ani nemusejí dostat k různým potřebným informacím. Z tohoto důvodu vznikají organizace, které se v rámci odborného poradenství snaží informační nedostatek napravit. Kapacity nevládních organizací jsou bohužel omezeny a nemohou pomoci všem.⁸⁶

6.2 Výuka jazyka pro cizince

Děti občanů ze států Evropské unie mají možnost navštěvovat tzv. třídy pro jazykovou přípravu. Příprava je bezplatná a obsahuje minimálně 70 hodin základů českého jazyka.

Děti cizinců ze třetích zemí, které nejsou občany žádného státu Evropské unie nebo Lichtenštejnska, Norska, Islandu a Švýcarska a které ani nespádají do kategorie azylantů, mají právo pouze na bezplatnou školní docházku. Jazykovou přípravu musí hradit jejich rodiče sami.⁸⁷

Mnozí rodiče se rozhodnou výuku jazyka svým dětem platit. Některé školy nabízejí možnost jazykových kurzů bezplatně. Počet hodin vyučovacího jazyka závisí na škole a časových možnostech učitelů.⁸⁸

Žáky z odlišného sociokulturního prostředí s cizím mateřským jazykem ovlivňuje náboženské zázemí rodiny, tradice a zvyklosti. Žáci ze vzdálených zemí mají často jiný pohled na učení, výchovu i okolní svět.⁸⁹ Ve starém Řecku označovali ty, kteří nemluvili řecky jako „barbary“, v podstatě tedy všechny cizince. „*Neznalost jazyka někoho jiného mi brání v tom, abych ho vnímal jako plně lidskou bytost a stejně je tomu i s ním ve vztahu ke mně.*“⁹⁰ Tento názor bohužel u některých lidí přetrvává dodnes.⁹¹

---

⁸⁶ BITTNEROVÁ, D. a M. MORAVCOVÁ. *Etnické komunity – v kulturní a sociální různosti*. Praha: Univerzita Karlova v Praze – fakulta humanitních studií, 2010, s. 149.

⁸⁷ MŠMT ČR. *Věstník MŠMT ČR: Sešit 6* [online]. Praha: MŠMT ČR, 2002 [cit. 2018-01-07].

⁸⁸ KOSTELECKÁ, Y. et al. *Žáci-cizinci v základních školách: fakta, analýzy, diagnostika*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2013, s. 64–66.

⁸⁹ CZECHKID. Pro pedagogy: Kultura a kulturní rozdíly. *Czechkid.cz* [online]. ©2017 [cit. 2019-05-05]. Dostupné z: <http://www.czechkid.cz/si1140.html>

⁹⁰ TODOROV, T. *Strach z barbarů: kulturní rozmanitost, identita a střet civilizací*. Praha: Paseka, 2011, s. 27.

⁹¹ Tamtéž.

6.3 Zařazení žáka-cizince

Při zařazení žáka-cizince do třídy hrají velkou roli některé faktory, jakými jsou např. ukončená povinná školní docházka, výuka mezi stejně starými spolužáky – pobyt mezi mladšími spolužáky může totiž způsobit pasivitu. Učitelé jsou názoru, že děti imigrantů bývají lépe přijímány a navazují snadnější přátelství než třeba děti romské.⁹²

Při zařazení žáka-cizince se přihlíží k těmto kritériím: věk, mateřský jazyk, znalost českého jazyka, poslední vysvědčení. Dalším kritériem mohou být jazykové znalosti třídního učitele, osobnost učitele a naplněnost třídy anebo počet žáků-cizinců ve třídě.⁹³

Velmi nápomocné mohou být přípravné ročníky, které zajistí alespoň minimální znalost českého jazyka. Žáci se zde naučí i pracovním návykům potřebným pro práci během studia. Některé školy pak nabízejí i intenzivní prázdninové kurzy. Důležitou osobou se stává asistent pedagoga – ten může do značné míry ovlivnit integraci žáka, neboť se stává jeho důvěrnou osobou, pomáhá mu s českým jazykem a obecně s integrací do české společnosti. Žákovi se věnuje individuálně.⁹⁴

Vhodným nástrojem integrace cizince se může stát individuální vzdělávací plán, který umožní stanovit si reálné cíle vzdělávání, jež zpočátku vycházejí z potřeby rozvíjet jazykové dovednosti a slovní zásobu, pomůže zajistit cílenou podporu žáků a postupně zlepšovat jejich jazykové dovednosti, uvědomit si vzdělávací potřeby žáků anebo například vyřešit problém klasifikace žáků.⁹⁵ Zletilý žák nebo jeho zákonný zástupce musí podat žádost o individuální plán a je zapotřebí mít doporučení školského poradenského zařízení, na základě kterého se plán vytvoří. Tento plán se může během studia žáka měnit. Zpracování plánu trvá nejpozději do 1. měsíce od odevzdání potřebných dokumentů.⁹⁶

---

⁹² FUČÍK, P. a L. JARKOVSKÁ. *Etnická rozmanitost ve škole: stejnost v různosti*. Praha: Portál, 2015, s. 115.

⁹³ KOSTELECKÁ, Y. et al. *Žáci-cizinci v základních školách: fakta, analýzy, diagnostika*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2013, s. 57.

⁹⁴ Tamtéž, s. 63–64.

⁹⁵ TITĚROVÁ, K. Začleňování žáků-cizinců do českých škol. In: *Metodický portál RVP* [online]. 16. 3. 2011 [cit. 2018-01-06].

⁹⁶ Vyhláška Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy č. 27/2016 Sb. o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, § 3.

6.4 Organizace věnující se podpoře a poradenství v oblasti začleňování dětí do škol

Sdružení Meta

Meta podporuje od roku 2004 cizince ve vzdělávání a pracovní integraci. Nabízí podporu pedagogům a školám, pokud řeší specifické potřeby dětí a žáků s odlišným mateřským jazykem. Organizuje jazykové kurzy češtiny a díky dobrovolníkům i doučování. Nabízí poradenství.

Podpora probíhá například samotnou tvorbou individuálního vzdělávacího plánu, dále pak prováděním změny v rozvrhu zohledňující odlišné potřeby a integraci zvláště skrze český jazyk a problematiku klasifikace. Jako iniciativa sdružení Meta vznikl webový portál inkluzivniskola.cz, který se věnuje migraci, organizaci, češtině, pedagogice či zdrojům a inspiracím.⁹⁷

Člověk v tísni, o.p.s. – vzdělávací program Varianty

Cílem programu je inkluzivní společnost a škola otevřená pro každého, která vede ke globální odpovědnosti a respektu k druhým. V oblastech inkluzivního vzdělávání nabízí program odborné konzultace a asistenci školám a pedagogům, informační a metodickou podporu, vzdělávací kurzy a didaktické materiály. Kurzy se zaměřují na kulturní odlišnost, vliv odlišného mateřského jazyka na školní úspěšnost, spolupráci školy a místních komunit, aj. Dále se program zabývá vzděláváním pedagogů v transkulturním přístupu, který nahlíží na společenskou rozmanitost.⁹⁸

Nová škola, o.p.s.

Jedná se o nevládní, neziskovou organizaci, která podporuje inkluzivní vzdělávání menšin, cizinců či jinak sociálně či kulturně znevýhodněných dětí a mládeže. Organizace podporuje asistenty prostřednictvím akreditovaných kurzů a projektů, jako například podpora romštiny jako živého jazyka, podpora čtenářské a matematické gramotnosti a celková podpora dětí. Pomocí projektů chtějí zabránit předsudkům.⁹⁹

---

⁹⁷ META, o.p.s. O nás. *Meta-ops.cz* [online]. ©2018 [cit. 2018-01-05]. Dostupné z: <http://www.meta-ops.cz>

⁹⁸ Člověk v tísni, o.p.s. Vize Variant. *Varianty.cz* [online]. ©2017 [cit. 2019-05-05].

⁹⁹ Nová škola, o.p.s. Kdo jsme. *Novaskolaops.cz* [online]. ©2013 [cit. 2019-05-05].

Centrum pro integraci cizinců, o.p.s

Hlavním posláním organizace je zabývat se začleňováním nově příchozích imigrantů. Základními hodnotami jsou rovnoprávnost všech členů společnosti, demokratické zřízení, zodpovědnost a individuální přístup ke každému člověku. Pedagogům nabízí kurz lektorských dovedností pro výuku češtiny pro cizince a další vzdělávání.¹⁰⁰

Centrum inkluze, o.p.s.

Organizace usiluje o zvyšování povědomí o inkluzi a sociálním začleňování u široké veřejnosti. Podporuje rodiny a komunity v začleňování do společnosti. Dále nabízí vzdělávací aktivity pro pedagogické pracovníky a pomáhající profesionály a dále poskytuje pro děti, mládež a rodiny, sociální služby, podporu při práci s žáky cizinci, psychologické a speciálně pedagogické poradenství, diagnostiku a mnoho dalšího.¹⁰¹

---

¹⁰⁰ Centrum pro integraci cizinců, o.p.s. Naše poslání. *Cicpraha.org* [online]. ©2012 [cit. 2019-05-05].

¹⁰¹ Centrum inkluze o.p.s. Poslání. *Centruminkluze.cz* [online]. ©2016 [cit. 2019-05-05].

7 Diskuze (postoje) o inkluzi

K podporovatelům inkluze patří jak někteří politici a novináři, tak i především aktivisté z různých neziskových organizací a nadací, kteří úporně propagují snahu vzdělávat všechny děti společně, bez ohledu na jejich individuální vzdělávací možnosti a potřeby.

Kladné postoje k inkluzivnímu vzdělávání má P. Baxová, členka jednoho občanského sdružení 246 podporujícího inkluzivní vzdělávání, článek (MF Dnes, 6. 10. 2012), kde tvrdí, že speciální školy jsou zbytečné. Dle jejích slov je to, že stát financuje dva systémy školství, do budoucna neudržitelné. Speciální pedagogové by si údajně sami škodili, kdyby byli pro rušení speciálních škol, a učitelé v běžných školách na sebe nechtějí brát povinnosti spojené s inkluzivním vzděláváním, a tak to raději přenášejí na pedagogické asistenty.

K inkluzi se také vyjádřila i bývalá ministryně školství, mládeže a tělovýchovy Kateřina Valachová (rozhovor na Youtube, 2016), která uvádí, že mnoho lidí je už dlouhou dobu začleněno do inkluzivního vzdělávání, ale ani si to neuvědomují. Školy navštěvují jak děti s nějakým hendikepem, tak i děti se sociálním znevýhodněním. Děti, bez ohledu na to, jaké mají potřeby, ať už jde o dítě na vozíčku, nebo dítě velice nadané, se většinou setkávají v rámci jedné obce, hrají si a je přirozené, když se potom setkají i ve škole. Existují obavy, jestli budou naplněny potřeby všech dětí, jak u dětí se speciálními potřebami, tak u dětí, které tyto potřeby nemají, vzniká obava, aby nebylo vzdělávání zpomaleno. Další obavy směřují k financím – například uhradit asistenta pedagoga. V dobře organizované třídě, která má zajištěnu podporu a finance, může být setkávání dětí s dětmi se speciálními vzdělávacími potřebami velkým přínosem pro všechny zúčastněné. Dále se zmiňuje o tom, že není dokázáno, že by inkluze ve školách vedla k šikaně, neboť podle psychologů mají děti v dobře vedených inkluzivních třídách spíše tendenci ochranářskou. Stále existují běžné školy a školy speciální a je na rodičích, kterou školu si vyberou.¹⁰²

Negativní postoj k inkluzi zastává ve videorozhovoru Václav Klaus mladší, který je přesvědčen o tom, že inkluze ve vzdělávání je nesmysl, který s sebou navíc přináší plno byrokracie, asistentů a zmatků. Nesouhlasí s rušením speciálních škol

---

¹⁰² Ministryně školství o kladech i úskalích inkluze. In: *Youtube* [online]. 20. 4. 2016. [cit. 2019-05-05].

a společnou docházkou zdravých dětí s dětmi mentálně postiženými. Myslí, že to není pro děti prospěšné. Učitelé jsou přepracovaní, a navíc je vše velmi finančně náročné.¹⁰³

J. Průcha, což je vysokoškolský pedagog a zakladatel České asociace pedagogického výzkumu, tvrdí, že s totální inkluzí (žáků zdravotně a mentálně postižených) nesouhlasí jen skuteční odborníci – jednak speciální pedagogové, poradenští psychologové a také mnozí učitelé a ředitelé praktických a jiných speciálních škol. Není proveden žádný věrohodný výzkum, který by prokázal oprávněnost a prospěšnost totální inkluze a už vůbec ne takový, který by byl založen na vědeckých teoriích a metodách.¹⁰⁴ Za důležité považuje vytvoření dlouhodobé koncepce optimalizace vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, založené na vědeckých poznatcích a studiích.¹⁰⁵

---

¹⁰³ ŠTRUNC, P. Klaus ml.: Inkluzi musíme zrušit, hlasoval bych s SPD i komunisty. Problémy jsou enormní. In: *Info.cz* [online]. 3. 12. 2017 [cit. 2019-05-13].

¹⁰⁴ PRŮCHA, Jan. Speciální vzdělávací potřeby: spor o realizaci ve školách. *Pedagogika* [online]. 2013, 8, 242–251 [cit. 2019-04-27].

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 9.

8 Výzkum inkluze

Na základních školách byla provedena analýza psychosociálního prostředí prostřednictvím tzv. indexu inkluze (dotazník se škálou), díky němuž se zjišťují určité parametry inkluze, a způsob, jak jsou hodnoceny žáky, rodiči, učiteli, vedením škol. Vyšlo najevo, že dobré inkluzivní prostředí se vytváří spíše v menších školách. Také se ukázalo, že někteří rodiče například romských dětí upřednostňují praktické školy před běžnými a také rodiče dětí se závažnějšími zdravotními handicapy si většinou přejí, aby děti byly vzdělávány ve speciálních školách.¹⁰⁶

Dalším výzkumem byla obsahová analýza osmi školních vzdělávacích programů a výsledků sebehodnotícího nástroje Rámec pro sebehodnocení vzdělávání. Školy definují svoje zaměření rozdílným způsobem. Z analýzy vyšlo najevo, že školy vítají ve svých školních vzdělávacích programech rozmanitost, jsou otevřené vůči všem žákům, a splňují tak základní podmínku inkluzivní školy. Praxe bohužel není tak lehká. Všechny školy ve svých formulacích zobrazují základní hodnoty inkluzivního vzdělávání podporujícího všechny oblasti kvality života žáka. Nejde jen o administrativu, ale i o postojové přijetí všech; respektování osobnosti žáka; kvalitní vzdělávání podporující maximální možnou úroveň rozvoje jeho osobnosti – rovnost, sounáležitost, sebeúcta atd. Sdílení hodnot se týká celé komunity včetně rodičů. Dvě školy z osmi škol uvedly konkrétní argumentaci ke sdílení vize s veřejností. S rodiči je individuálně i společně hovořeno o potřebnosti inkluze. Práce s hodnotami se promítá do výstupů školy a výsledků žáků a do celkové kvality inkluzivního vzdělávání ve škole.¹⁰⁷

Dana Moree zpracovala pro Nadaci OSF kvalitativní výzkum Systém v ne-systému aneb inkluze rok poté. Výzkum probíhal v období září – listopad 2017 na čtyřech školách, z toho dvou pražských a dvou mimopražských. Výzkum kombinoval individuální i skupinové rozhovory s učiteli, rodiči, asistenty pedagoga a řediteli a do výzkumu byli zahrnuti i zástupci České školní inspekce a pedagogicko-psychologické poradny. Vybrané školy měly mít s inkluzí dlouhodobější zkušenost a díky tomu i schopnost zachytit posun, ke kterému došlo v souvislosti s tzv. inkluzivní novelou.

---

¹⁰⁶ PANČOCHA, K. a H. VAĐUROVÁ. Analýza inkluzivního prostředí v základních školách prostřednictvím Indexu Inkluze. In BARTOŇOVÁ, M. et al. *Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami IV*. 1. vyd. Brno: Paido, 2010, s. 25–30.

¹⁰⁷ KRATOCHVÍLOVÁ, J. Hodnoty inkluzivního vzdělávání v poslání a vizi školy. *Odborný časopis pro učitele základní školy Komenský*. 2014, roč. 138, č. 3, s. 27–29.

Výzkum měl za cíl vysledovat témata, jež charakterizují změnu po přijetí pro-inkluzivních opatření, a navrhnout doporučení, v čem by se situace mohla do budoucna zlepšit. Výsledky byly takovéto:

Přínosy:

- inkluze se dostala více do povědomí veřejnosti,
- nový systém umožňuje přijmout více personálu,
- financování je průhlednější a spravedlivější,
- cílený nákup pomůcek.

Negativa a co je nutné zlepšit:

- zavalení administrativou, nepřiměřená zátěž, která učitele odvádí od reálného času stráveného s dětmi,
- zavalení prací obecně,
- finance jsou složitější, peníze se musí vykazovat u každého případu, dříve školy dostaly finanční obnos, s kterým hospodařily,
- chybí odborníci, studenti nejsou dostatečně vzdělaní pro své budoucí povolání učitele v inkluzivní škole,
- poradny jsou přetížené,
- je obtížné sehnat a zaučit asistenta,
- zvýšená komunikace s rodiči znamená zároveň větší administrativní zátěž pro školy.

Doporučení výzkumu pro MŠMT a další orgány státní správy:

- jednoznačněji interpretovat, co je v terénu vnímáno jako kontradiktorní,
- doplnit chybějící pozice, jako je např. sociální asistent,
- zlepšení vzdělávání zaměstnanců – kurzy neodpovídají potřebám v terénu, a to jak u učitelů, tak v oblasti vzdělávání asistentů,
- zmenšit administrativní zátěž pro školy,
- jednoznačné informace do škol,
- kurzy by se měly zaměřit na méně teorie a dát větší prostor konkrétním postupům, jak ve školách s žáky pracovat.

V místech, kde se inkluzí dlouhodobě zabývají, je možno vidět, že práce má velmi dobré výsledky. Děti se k sobě chovají hezky, zlepšuje se komunikace na školách i komunikace škol s vnějším světem.¹⁰⁸

Dalším výzkumem je výzkum v rámci projektu Multipolis (data byla sbírána pro potřeby stolní evokativní hry s multikulturní tematikou, kterou vyvíjí společnost Scio v rámci projektu Multipolis, podpořeného ESF a MŠMT), který se zabývá etnickou, kulturní a sociální odlišností a konkrétně tím, jak ji vnímají žáci základních a středních škol. Výzkum probíhal pomocí rozhovorů a dotazníků.

Součástí každodenní reality na školách je setkávání se s jinakostí, šikanou, multikulturalitou, xenofobií apod. Už v dnešní době žijí vedle sebe lidé s různou kulturou a do budoucna to bude ještě výraznější a už i z tohoto důvodu je důležité na to děti i rodiče připravit. Při zařazení žáka z jiného kulturního prostředí však nastávají potíže, když učitel dosáhne bez dalších doplňků pouze jakéhosi „zoo efektu“ a svým žákům sdělí pouze to, jak to u dotyčného doma v jeho zemi vypadá, jaké má rád jídlo atd. Díky tomuto může dojít k stereotypním představám. Děti z etnických menšin se setkávají s negativní zkušeností nejen ve škole, ale i mimo školu například v MHD.

Co se týče vnímání Romů, děti většinou uvedly, že mají za kamaráda alespoň někoho z řad Vietnamců, Italů, Arménů, ale nikdo neměl za kamaráda Roma a maximálně některé děti uvedly, že nějaké Romy znají, ale pouze od vidění. Děti byly dotázány, co by řekli jejich rodiče na to, kdyby se dozvěděli, že chodí do třídy s Romem. Některé odpovědi byly spíše negativní. Děti uváděly, že by jejich rodiče nebyli nadšeni a museli by vědět, že je Rom slušný a hodný. Některé děti by to svým rodičům raději neřekly, aby je nerozčilily. Další děti řekly, že by určitě doma následovala přednáška, na co si mají a nemají dávat pozor, jak se má dotyčný chovat a tak dále. Na otázku, jestli by si děti zvolily jako partnera někoho z romského etnika, uvedly, že by ho rodiče chtěli nejdříve poznat, aby věděli, že je slušný. Dále si děti nejsou jisté, jak by na toto zareagovali ostatní spolužáci a lidé v jejich okolí.

Vnímání odlišnosti na základě etnicity, a to hlavně ve vyšších ročnících, nebylo takovým problémem, jako odlišnost v oblékání, jak je kdo inteligentní a jaký má přístup k učení. Největším problémem jsou ti, kteří nějakým způsobem vybočují z řady a může se jednat i o děti, které jsou více úspěšné a třeba chytřejší než děti ostatní. Odchylnka od normy tedy může být jak pozitivní, tak negativní. V každé třídě žáci většinou uváděli,

---

¹⁰⁸ MOREE, D. *Systém v ne-systému aneb inkluze rok poté* [online]. Praha: Nadace open society fund, 2018, s. 6–14 [cit. 2019-04-29].

že mají dobrý kolektiv anebo alespoň nějakou skupinu ve třídě, která má dobré vztahy. Vždy se našel někdo, kdo nezapadal do žádné skupiny. Tolerance k odlišnosti se zvyšuje ve vyšších ročnících.

Tolerantní jsou děti/žáci spíše k odlišnostem, za které dítě nemůže, to je například odlišnost sociální. Každý žák má nějakého spolužáka, nebo zná někoho, kdo je z chudší rodiny. Tento žák ve většině případů není vyčleňován a drobnou útratu za něj i někteří zaplatí.

Z výzkumu, který probíhal na pražských školách, kde se děti setkávají s jinakostí, dá se říci běžně, vyšlo najevo, že čím jsou žáci starší, tím větší je u nich tolerance a ve vyšších ročnících například gymnázia etnické rozdíly nevnímají. Vztah se ovšem netýká romského etnika. Méně akceptovatelné bývají odchylky od nepsaných norem chování, jak je již uvedeno výše. Je důležité vzdělávat děti v orientaci ve světě.¹⁰⁹

---

¹⁰⁹ ZELENDA, J. Etnická, kulturní a sociální odlišnost a její vnímání žáky a studenty ZŠ a SŠ. In: *Projekt Multipolis* [online]. 2018, 38–40 [cit. 13. 05. 2019].

Závěr

V této práci jsem se pokusila zodpovědět otázku, do jaké míry jsou základní ideová východiska inkluzivního vzdělávání v České republice považována za shodná s principy transkulturní komunikace. Na základě analýzy relevantních zdrojů jsem dospěla k závěru, že pojetí inkluzivního vzdělávání v ČR má řadu zásadních shodných principů s transkulturní komunikací. Stejně jako transkulturní komunikace i inkluzivní vzdělávání považuje za samozřejmost princip, že všichni žáci jsou si rovni a mají lidskou důstojnost, která je nepřekonatelná. Vždy má smysl usilovat o dialog, a respektování jinakosti a je potřeba vcítit se do světa toho druhého s důrazem na humanismus a důstojnost člověka.

Přestože inkluzivní vzdělávání sdílí s transkulturní komunikací určité principy, jsou zde i mnohé rozdíly. Transkulturní komunikace je filozofický přístup, koncepce, způsob myšlení a inkluzivní vzdělávání není jen koncept, ale je to spíše aplikace, konkrétní děláni něčeho. Uvádění transkulturní komunikace do praxe může mít různé podoby a inkluzivní vzdělávání je jedna z nich. Překážkami mohou být stereotypy, absence etiky, odlišnosti či jinakosti nebo například nedostatečné vzdělávání pedagogů. Fungovat by měla nejen osvěta pedagogů, ale i široké veřejnosti, aby vymizely mýty o inkluzivním vzdělávání.

V dnešním světě migrace a globalizace dochází k setkávání různých kultur. Přítomnost žáků se zkušenostmi migrace do nové země, žáků cizinců, přináší do škol mnohé otázky. V dnešní době je už problematika přijetí žáka cizince rozpracována krok za krokem, a to od přijímací procedury až po předání pravomocí další zodpovědné osobě, což je učitelům velmi nápomocné, a mohou se tak co nejlépe připravit na příchod těchto žáků. V České republice existuje již mnoho škol, které úspěšně realizují inkluzivní vzdělávání. Učitelé neskrývají mnohé problémy, k nimž ve školách dochází, i náročnost práce s rozmanitostí žáků, ale přesto většina z nich považuje inkluzi za přínosnou pro všechny. Úspěšná školní inkluze vyžaduje vytvoření patřičných technických, organizačních, personálních, metodických a jiných podmínek. Jedním z důležitých aspektů fungování inkluze se jeví spolupráce s rodinou žáka a také zvládnutí českého jazyka nově přichozích žáků cizinců.

Cílem je vytvářet optimální porozumění. Pedagogové by měli mít především patřičné vzdělání doplněné schopností vcítit se do myšlení druhých a být empatičtí. Vzhledem k nalezeným podobnostem v základních teoretických východiscích či

filozofických principech lze inkluzivní vzdělávání za optimálních podmínek považovat za aplikaci transkulturní komunikace ve vzdělávání. To, zda se principy transkulturní komunikace odrazí v pedagogické realitě a budou mít odpovídající efekt, záleží především, jak studie ukazují, na osobnosti pedagoga a na jeho vzdělání.

Seznam použité literatury

- ANDERLÍKOVÁ, L. *Cesta k inkluzi*. Praha: Triton, 2014. ISBN 978-80-7387-765-1.
- BARALDI, C. *Comunicazione interculturale e diversità*. Roma: Carocci, 2003. ISBN 978-8843027217.
- BARGEL, M. et al. *Inkluze versus exkluze – dilema sociální patologie*. Brno: Institut mezioborových studií, 2010. ISBN 978-80-87182-12-3.
- BARTOŇOVÁ, M. a M. VÍTKOVÁ. *Inkluzivní vzdělávání v podmínkách současné české školy*. Brno: Masarykova univerzita, 2010. ISBN 978-80-210-5383-0.
- BARTOŇOVÁ, M. a M. VÍTKOVÁ. *Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami III*. Brno: Masarykova univerzita, 2009. ISBN 978-807-3151-898.
- BAZALOVÁ, B. *Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v zemích Evropské unie a v dalších vybraných zemích*. Brno: Masarykova univerzita, 2006. ISBN 80-210-3971-X.
- BITTNEROVÁ, D. a M. MORAVCOVÁ. *Etnické komunity – v kulturní a sociální různosti*. Praha: Univerzita Karlova v Praze – fakulta humanitních studií, 2010. ISBN 978-80-87398-08-1.
- BITTNEROVÁ, D. a M. MORAVCOVÁ. *Etnické komunity v české společnosti*. Praha: Ermat Praha s. r. o., 2006. ISBN 80-903086-7-8.
- BURDA, F. *Člověk jako východisko dialogu kultur*. Ústí nad Orlicí: Oftis, 2013. ISBN 978-80-7405-315-3.
- DYTRTOVÁ, R. a M. KRHUTOVÁ. *Učitel: příprava na profesi*. Praha: Grada, 2009. ISBN 978-80-247-2863-6.
- ERIKSEN, T. H. *Sociální a kulturní antropologie: příbuzenství, národnostní příslušnost, rituál*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-465-6.
- FUČÍK, P. a L. JARKOVSKÁ. *Etnická rozmanitost ve škole: stejnost v různosti*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0792-4.
- GORDON, J. S. Is inclusive education a human right? *Journal of Law, Medicine and Ethics*. 2013, 41(4), s. 754–767.

HÁJKOVÁ, V. a I. STRNADOVÁ. *Inkluzivní vzdělávání: [teorie a praxe]*. 1. vyd. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-802-4730-707.

HALAMOVÁ, V. *Člověk, jednání, společnost: sociologický přístup v transkulturní komunikaci*. Ostrava: Moravapress, 2013. ISBN 978-80-87853-02-3.

HOUŠKA, T. *Inkluzivní škola, Osmileté gymnázium Bud'anka o.p.s.* Praha: Česká pedagogická komora, 2007. ISBN 978-80-903-9841-2.

JUHÁS, V. *Člověk jako východisko dialogu kultur: Konkrétní aplikace*. Ústí nad Orlicí: Oftis, 2013. ISBN 978-80-7405-316-0.

KOCUROVÁ, M. *Integrace žáků se specifickou poruchou učení*. Praha: Univerzita Karlova v Praze – Pedagogická fakulta, 2001. ISBN 80-7290-060-9.

KOSTELECKÁ, Y. et al. *Žáci-cizinci v základních školách: fakta, analýzy, diagnostika*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2013. ISBN 978-80-7290-630-7.

KRATOCHVÍLOVÁ, J. Hodnoty inkluzivního vzdělávání v poslání a vizi školy. *Odborný časopis pro učitele základní školy Komenský*. 2014, roč. 138, č. 3.

KVĚTOŇOVÁ, L. a R. PROUZOVÁ. *Speciální pedagogika v podmínkách inkluzivního vzdělávání*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2010. ISBN 978-80-7290-472-3.

LANG, G. a C. BERBERICHOVÁ. *Každé dítě potřebuje speciální přístup: vytváření integrovaných a inkluzivních tříd*. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-144-4.

MIKULÁŠTÍK, M. *Komunikační dovednosti v praxi*. 2., dopl. a přeprac. vyd. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2339-6.

MOREE, D. a K. H. BITTL. *Dobrodružství s kulturou: transkulturní učení v česko-německé práci s mládeží*. Plzeň: Koordinační centrum česko-německých výměn mládeže Tandem, 2007. ISBN 978-80-7043-566-3.

MURPHY, R. F. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. 2. vyd. Přeložila Hana ČERVINKOVÁ. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2004. ISBN 80-86429-25-3.

NĚMEC, Z. *Asistent pedagoga v inkluzivní škole*. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2014. ISBN 978-80-7290-712-0.

- PANČOCHA, K. a H. VAĐUROVÁ. Analýza inkluzivního prostředí v základních školách prostřednictvím Indexu Inkluze. In BARTOŇOVÁ, M. et al. *Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami IV*. 1. vyd. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-201-7.
- PASTUSZAK, J. *Člověk, kultura, náboženství: principy a východiska interkulturního a mezináboženského dialogu*. Ostrava: Moravapress, 2013. ISBN 978-80-87853-03-0.
- PETROVÁ, A. et al. *Společenské aspekty inkluze*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2017. ISBN 978-80-244-4911-1.
- POL, M. et al. Hledání pojmu kultura školy. *Pedagogika*. 2002, roč. 52, č. 2, s. 206–218. ISSN 0031-3815.
- PRŮCHA, J. *Interkulturní komunikace*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3069-1.
- PRŮCHA, J. *Pedagogický slovník*. 2. vyd. Praha: Portál, 1998. ISBN 80-7178-252-1.
- SIROVÁTKA, T. *Sociální exkluze a sociální inkluze menšin a marginalizovaných skupin*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií: Georgetown, 2004. ISBN 80-210-3455-6.
- SLAVÍKOVÁ, L. *Český žák – cizinec: Metodika pro pedagogické pracovníky zabývající se problematikou dětí/žáků-cizinců*. Praha: Národní institut pro další vzdělávání, 2016. ISBN 978-80-86956-87-9.
- SLEPIČKOVÁ, L. et al. *Aktéři školní inkluze*. Brno: Masarykova univerzita, 2013. ISBN 978-80-210-6688-5.
- SOKOLÍČKOVÁ, Z. *Výzvy pro transkulturní komunikaci*. Ostrava: Moravapress, 2014. ISBN 978-80-87853-22-1.
- TELEROVSKÝ, R. a M. MAHLER, eds. *Strach z cizího: antisemitismus, xenofobie a zkušenost „uncanny“*. Přeložila Eva KLIMENTOVÁ. Praha: Česká psychoanalytická společnost, 2015. ISBN 978-80-260-9204-9.
- TODOROV, T. *Strach z barbarů: kulturní rozmanitost, identita a střet civilizací*. Praha: Paseka, 2011. ISBN 978-80-7432-111-5.
- Vyhláška Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy č. 27/2016 Sb. o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných.

ZELENÍKOVÁ, R. *Transkulturní ošetřovatelství: studijní opora*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2014. ISBN 978-80-7464-549-5.

ZELINKOVÁ, O. *Pedagogická diagnostika a individuální vzdělávací program: [nástroje pro prevenci, nápravu a integraci]*. 2. vyd. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-326-0.

Internetové zdroje

Centrum inkluze o.p.s. Poslání. *Centruminkluze.cz* [online]. ©2016 [cit. 2019-05-05]. Dostupné z: <http://www.centruminkluze.cz/o-nas.php>

Centrum pro integraci cizinců, o.p.s. Naše poslání. *Cicpraha.org* [online]. ©2012 [cit. 2019-05-05]. Dostupné z: <http://www.cicpraha.org/cs/o-nas/nase-poslani.html>

CZECHKID. Pro pedagogy: Kultura a kulturní rozdíly. *Czechkid.cz* [online]. ©2017 [cit. 2019-05-05]. Dostupné z: <http://www.czechkid.cz/si1140.html>

Člověk v tísní, o.p.s. Vize Variant. *Varianty.cz* [online]. ©2017 [cit. 2019-05-05]. Dostupné z: <https://www.varianty.cz/nase-mise>

DUŠKOVÁ, E. Inkluze může fungovat, jen když spolupracuje i rodina. In: *Rodicevitani.cz* [online]. 14. 12. 2017 [cit. 2018-01-16]. Dostupné z: <http://www.rodicevitani.cz/skolstvi/skola-pro-vsechny/ucitelska-vrba-inkluze-muze-fungovat-jen-kdyz-spolupracuje-i-rodina/>

GILLERNOVÁ, I. Sociální dovednosti jako součást profesní kompetence učitele. *Pedagogická orientace* [online]. 2003, 13 (2), 83–94 [cit. 2019-05-04]. Dostupné z: <https://journals.muni.cz/pedor/article/view/6791/6283>

INFRA, s.r.o. *Katalog kurzů pro pedagogické sbory základních škol SPOLEČNÉ VZDĚLÁVÁNÍ (INKLUZE)* [online]. Praha: INFRA, s.r.o., 2016 [cit. 2019-05-13]. Dostupné z: https://www.infracz.cz/data_13/soubory/421.pdf

INKLUZIVNÍ ŠKOLA. Cizinec v běžné třídě aneb pedagogika překonávání bariér. *Inkluzivniskola.cz* [online]. © 2016 [cit. 2018-01-07]. Dostupné z: <http://www.inkluzivniskola.cz/cizinec-v-bezne-tride-aneb-pedagogika-prekonavani-barier>

INKLUZIVNÍ ŠKOLA. Než cizinec přijde. *Inkluzivniskola.cz* [online]. © 2017 [cit. 2018-01-05]. Dostupné z: <http://www.inkluzivniskola.cz/organizace-integrace-cizincu/nez-cizinec-prijde>

INKLUZIVNÍ ŠKOLA. Podmínky přístupu ke vzdělání. *Inkluzivniskola.cz* [online]. 24. 8. 2017 [cit. 2018-01-05]. Dostupné z: <http://www.inkluzivniskola.cz/nove-prichozi/podminky-pristupu-ke-vzdelani>

META, o.p.s. O nás. *Meta-ops.cz* [online]. ©2018 [cit. 2018-01-05]. Dostupné z: <http://www.meta-ops.cz>

Ministryně školství o kladech i úskalích inkluze. In: *Youtube* [online]. 20. 4. 2016. [cit. 2019-05-05]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=Uhh9uBULm-k>. Kanál uživatele Šance dětem.

MOREE, D. *Systém v ne-systému aneb inkluze rok poté* [online]. Praha: Nadace open society fund, 2018 [cit. 2019-04-29]. Dostupné z: http://osf.cz/wp-content/uploads/2018/03/OSF_System_v_nesystemu_aneb_inkluze_rok_pote_Dana_Moree.pdf

MŠMT ČR. *Věstník MŠMT ČR: Sešit 6* [online]. Praha: MŠMT ČR, 2002 [cit. 2018-01-07]. Dostupné z: <http://www.msmt.cz/dokumenty/2002-6>

MV ČR. Terminologický slovník. *Mvcr.cz* [online]. ©2018 [cit. 2018-01-08]. Dostupné z: <http://www.mvcr.cz/clanek/terminologicky-slovník.aspx>

Nová škola, o.p.s. Kdo jsme. *Novaskolaops.cz* [online]. ©2013 [cit. 2019-05-05]. Dostupné z: <http://www.novaskolaops.cz/kdo-jsme/>

PRŮCHA, Jan. Speciální vzdělávací potřeby: spor o realizaci ve školách. *Pedagogika* [online]. 2013, 8, 242–251 [cit. 2019-04-27]. Dostupné z: http://pages.pedf.cuni.cz/pedagogika/files/2013/08/Pedag_13_2_Speci%C3%A1ln%C3%AD_Pr%C5%AFcha.pdf

ŠIMÁČKOVÁ, K. S mýty o inkluzi se dá bojovat jen osvětou a argumenty. *Škola novinky ze světa společného vzdělávání* [online]. 2015, 2, 12–15 [cit. 2019-05-03]. Dostupné z: http://www.inkluzie.upol.cz/newsletter6/Skola_All_Inclusive_06.pdf

ŠINDELÁŘOVÁ, J. Metodická doporučení k začleňování žáků-cizinců do výuky v českých základních školách. In: *Metodický portál RVP* [online]. 31. 10. 2011 [cit. 2018-01-07]. Dostupné z: <http://clanky.rvp.cz/clanek/k/z/14329/METODICKA-DOPORUCENI-KZACLENOVANI-ZAKU-CIZINCUCU-DO-VYUKY-V-CESKYCH-ZAKLADNICHSKOLACH.html>

ŠTECH, S. Inkluzivní vzdělávání – obtížné zvládnání „rozmanitosti“ v praxi. *Pedagogická orientace* [online]. 2018, roč. 28, č. 2, s. 382–398 [cit. 2019-04-28]. Dostupné z: <https://search.proquest.com/openview/5bc2cc9279a5cd90f1c868c5438a3766/1?pq-origsite=gscholar&cbl=2032640>

ŠTRUNC, P. Klaus ml.: Inkluzi musíme zrušit, hlasoval bych s SPD i komunisty. Problémy jsou enormní. In: *Info.cz* [online]. 3. 12. 2017 [cit. 2019-05-13]. Dostupné z: <https://video.info.cz/strunc/klaus-ml-inkluzi-musime-zrusit-hlasoval-bych-s-spd-i-komunisty-problemy-jsou-enormni-20079.html>

TANNENBERGEROVÁ, M. Řízení školy: Od dojmů k pojmům – mýty o inkluzi. In: *Eduin.cz* [online]. 12. 5. 2017 [cit. 2019-05-13]. Dostupné z: <https://www.eduin.cz/clanky/rizeni-skoly-od-dojmu-k-pojmum-myty-o-inkluzi/>

TITĚROVÁ, K. Začleňování žáků-cizinců do českých škol. In: *Metodický portál RVP* [online]. 16. 3. 2011 [cit. 2018-01-06]. Dostupné z: <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/Z/11085/zaclenovani-zaku-cizincu-do-ceskych-skol.html/>

WATKINS, A., ed. *Vzdělávání učitelů k inkluzi Profil inkluzivního učitele* [online]. Brusel: Evropská agentura pro rozvoj speciálního vzdělávání, 2012 [cit. 2019-05-13]. ISBN 978-87-7110-317-5. Dostupné také z: https://www.european-agency.org/sites/default/files/te4i-profile-of-inclusive-teachers_Profile-of-Inclusive-Teachers-CS.pdf

ZELENDÁ, J. Etnická, kulturní a sociální odlišnost a její vnímání žáky a studenty ZŠ a SŠ. In: *Projekt Multipolis* [online]. 2018, 38–40 [cit. 13. 05. 2019]. Dostupné z: https://www.scio.cz/download/Etnicka_kulturni_a_socialn%C3%AD_odlisnost_a_jeji_vnimani_zaky_a_studenty_ZS_a_SS.pdf